

 FONDACIJA
HEINRICH
BÖLL

**NASILJE
I ZAKON**

Nefić Irfan

Sarajevo, 2005. godine.

FONDACIJA
HEINRICH
BÖLL

Copyright 2005.

Fondacija Heinrich Böll, Regionalni ured Sarajevo

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Nacionalna i univerzitetska biblioteka

Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.28:641.1EC] (063) (082)

**MEDUNARODNA konferencija Evropska unija i Bosna i
Hercegovina : između upravljanja krizom i
izgradnje države (2004 ; Sarajevo)**

Evropska Unija i Bosna i Hercegovina : između upravljanja
krizom i izgradnje države : zbornik radova i izbor iz diskusije
s konferencije održane u Sarajevu 9. septembra 2004. godine.

- 1. izd. - Sarajevo : Fondacija Heinrich Böll, Regionalni
ured Sarajevo, 2005. - 84 str. ; 23 cm

“... međunarodnu konferenciju Evropska Unija i
Bosna i Hercegovina : između upravljanja krizom i

Prema mišljenju Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke broj UO 21-06-05-445/05 od 21.06.2005. ovaj proizvod je na osnovu člana 14. stav 3. Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja i člana 13. stav 1. tačka 13. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga oslobođen od plaćanja poreza na promet proizvoda.

**NASILJE
I ZAKON**

(Nasilje u porodici na području Kantona Sarajevo u svjetlu novog krivično zakona sa posebnim osvrtom na ulogu policije u rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici)

 FONDACIJA
HEINRICH
BÖLL

1. izdanje, maj 2005.

© Fondacija Heinrich Böll i autori

SADRŽAJ

Predgovor	7
O priručniku su rekli	9
Nasilje u porodici, u svjetlu novog krivičnog zakona sa posebnim osvrtom na stanje u Kantonu Sarajevo.....	11
Nasilje u porodici	13
Nasilje: Odnosi nasilnik - žrtva	18
Vrste nasilja zlostavljanja u porodici	18
Točak nasilja	21
Točak nenasilja.....	22
Nasilnik	23
Žrtva nasilja.....	23
Krug borbe protiv nasilja.....	28
Nasilje u porodici u Kantonu Sarajevo	29
Uloga i zadaci policije u rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici	33
Prijavljivanje nasilja u porodici.....	33
Razgovor sa žrtvom.....	35
Organizacija MUP-a Kantona Sarajevo i aktivnosti na rasvjetljavanju KD nasilja u porodici	39
Prilozi	43
Fondacija lokalne demokratije Sarajevo	45
Ustanova «Sigurna kuća».....	45
Sklonište za djevojke.....	46
SOS crvena linija, telefon za žrtve nasilja.....	47
Službe socijalne zaštite Kantona Sarajevo	48
MUP Kantona Sarajevo, brojevi telefona za prijavljivanje.....	49
Opća deklaracija o ljudskim pravima – izvod.....	51
Deklaracija UN o eliminaciji nasilja nad ženama	53
Konvencija o pravima djeteta.....	57
Zakon o zaštiti nasilja u porodici	64
O autoru	74
Literatura.....	75

PREDGOVOR

Nasilje u porodici, ili kućno nasilje, kao društveni problem prisutno je u svim društvima (državama) – u nekima manje, a u nekima više izraženo. U zavisnosti od tradicije, kulture i demokratskog razvoja konkretnog društva, tom problemu je pridavana različita pažnja, odnosno o njemu se više ili manje govorilo i pisalo.

Također, može se konstatirati da je i zakonsko reguliranje ovog problema različito od države do države. U nekima je nasilje u porodici sankcionirano krivičnim zakonom kao krivično djelo, u nekima je to učinjeno u sferi zakona o prekršajima kao prekršaj, dok u nekima nije uopće zakonom sankcionirano niti označeno kao društveno nepoželjno ponašanje.

S obzirom na svu kompleksnost ovog problema sa veoma teškim i bolnim direktnim i indirektnim posljedicama koje trpe žrtve nasilja i njihova okolina, potrebno je isti svestrano proučiti i poduzeti sve neophodne aktivnosti da se rješava i – što je također veoma važno – da se preventira.

Naime, do sada se o nasilju u porodici uglavnom govorilo i pisalo sa socijalno-psihološkog, a znatno rjeđe je taj problem bio tretiran s pravnog aspekta. Upravo iz tog razloga, odlučio sam da napišem ovaj rad sa namjerom da o nasilju u porodici govorim kao o krivičnom djelu i posebno se osvrnem na ulogu, zadatke i organizaciju policije u njegovom rasvjetljavanju.

Prezentirajući podatke o prijavljenim krivičnim djelima nasilja u porodici na području Kantona Sarajevo u periodu od 2001. do juna mjeseca 2004. godine, želim ukazati na svu ozbiljnost ovog problema koji zahtijeva maksimalno angažiranje svih relevantnih društvenih i državnih faktora.

Ovaj rad, koji pretendira da bude doprinos literaturi iz koje će se educirati službenici policije, napisao sam uz posebno razumijevanje i podršku ministra unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo gosp. Sulejmana Bajrića i policijskog komesara gosp. Himze Selimovića, kojima sam naročito zahvalan.

A u t o r

O priručniku su rekli:

Smatram da je objavljivanje ovog priručnika o nasilju u porodici i zakonu koji će ga sankcionirati iz pera Irfana Nefića izuzetno značajan instrument obuke u svim relevantnim profesijama u Bosni i Hercegovini u kojoj je prema podacima kućno nasilje u porastu.

Autor u priručniku daje sveobuhvatan i kauzalan pristup kućnom nasilju – uz upute policiji za pravilno postupanje i zaštitu žrtava nasilja u porodici – i informira čitaoce o raspoloživim preventivnim mjerama u društvenoj zajednici u cilju zaustavljanja nasilja.

Priručnik Irfana Nefića napisan na 80. stranica daje korisne informacije kako profesionalcima, tako i žrtvama nasilja u porodici i informira ih kako mogu zaštititi svoj integritet i tražiti svoja prava.

Čitaoci se u priručniku mogu informirati i o usvojenim međunarodnim deklaracijama o ljudskim pravima i eliminaciji nasilja.

Autor prikazuje nasilje u porodici na području Kantona Sarajevo u svjetlu novog krivičnog zakona, sa posebnim osvrtom na ulogu policije u rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici.

Priručnik je od značaja i za cjelokupnu društvenu zajednicu u cilju rasvjetljavanja problema kućnog nasilja, njegovog zaustavljanja, zakonskog sankcioniranja počinitelja i razvijanja senzibiliteta prema žrtvama s ciljem uspostavljanja programa zaštite i rehabilitacije.

Dr.sci.med.Alma-Bravo-Mehmedbašić

„Nasilje i zakon“ autora Nefić Irfana predstavlja materijal koji doprinosi davanju osnovnih informacija i smjernica u aktivnosti policajaca koji rade na rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici na području Kantona Sarajevo. Materijal nije fokusiran samo na rješavanje pravnih problema, već potencira prisustvo nasilja u porodici kao društvene pojave sa obiljem statističkih podataka, dajući osnovne zakonske definicije koje tretiraju ovaj problem, uzroke i vrste nasilja, te odnos nasilnika i žrtve. Također, dat je naglasak na ulogu i zadatke policije u rasvjetljavanju pomenutih krivičnih djela, te potrebu permanentne edukacije policijskih službenika u tom pravcu, a naročito u pravilnom vođenju intervjua sa žrtvama nasilja.

U pomenutom priručniku autor daje osnovne informacije o nevladinim organizacijama i službama socijalne zaštite koje tretiraju ovaj problem, te o policijskim organima na području Kantona Sarajevo, kao i pregled nekih međunarodnih pravnih standarda u ovoj oblasti.

Priručnik „Nasilje i zakon“ predstavlja poželjan i poseban obrazovni i informativni vodič namijenjen policijskim službenicima koji su uključeni ili će biti uključeni u sistem otkrivanja i rasvjetljavanja krivičnog djela nasilja u porodici.

***Dipl. pravnica Jasmina Kosović,**
sudija Općinskog suda u Sarajevu*

Priručnik koji je pred Vama je novina u našim okvirima. Autor je dugogodišnji policijski službenik, koji nije želio da znanje i praktična iskustva koja je stekao kroz policijski rad zadrži samo za sebe. U želji da svoje iskustvo uokvireno u zakonske odredbe koje tretiraju oblast nasilja u porodici pruži i drugima (policijskim službenicima, službenicima organa socijalne zaštite, žrtvama nasilja i drugim zainteresiranim), odlučio se na pisanje ovog rada.

Priručnik je koncipiran na jednostavan način i pregledan je, te kao takav razumljiv čitaocima. Ovo je poseban doprinos policijskom osoblju, kao i drugima koji se bave ovom problematikom, jer ima cilj da skrene pažnju na značajnu ulogu i mjesto organa unutrašnjih poslova na sprečavanju vršenja krivičnog djela, njegovom rasvjetljavanju, poduzimanju zakonskih mjera prema počiniteljima, a posebno na zaštiti žrtava.

Treba naglasiti da nema bolje garancije za uspjeh u borbi protiv nasilja u porodici od pravilno i svestrano educiranog policijskog osoblja. A to upravo nudi ovaj priručnik.

***Mr. Halid Ganija,**
samostalni inspektor policije*

NASILJE U PORODICI U SVJETLU NOVOG KRIVIČNOG ZAKONA SA POSEBNIM OSVRTOM NA STANJE U KANTONU SARAJEVO

Uvod

Problem krivičnih djela nasilja u porodici u posljednje vrijeme opravdano pobuđuje značajnu pažnju u različitim sferama javnosti. Pojava o kojoj se dugo neopravdano šutilo i koja je sistematski potiskivana u drugi plan, napokon je izmetena ispod „tepiha“ i polahko zauzima mjesto koje joj stvarno i pripada u našem društvu.

Česti slučajevi nasilja u porodici u našoj sredini u svim socijalnim slojevima, kojih smo svakodnevno svjedoci, te žrtve tih krivičnih djela, potenciraju aktuelnost ove tematike i potrebu da svi relevantni faktori u državi i društvu poduzmu potrebne aktivnosti koje bi pozitivno uticale na rješavanje ovog problema i, što je još bitnije, prevenirale ga. Činjenica da je ova problematika još nedovoljno proučena i da se promatra kao „nešto što se događa nekom drugom“, ne smije biti razlogom za njeno zapostavljanje i nepoduzimanje pravovremenih i adekvatnih aktivnosti.

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, koji je stupio na snagu 01.08.2003.godine, učinio je veoma značajan pomak u sferi reguliranja i rješavanja krivičnih djela nasilja u porodici, što je naročito vidljivo iz statističkih podataka za područje MUP-a Kantona Sarajevo, koji su prezentirani u ovom radu.

Naime, prema mojim saznanjima i praktičnom iskustvu u radu na rasvjetljavanju ovih krivičnih djela, slikovito bih rekao da ova problematika veoma liči na santu leda koja plovi morem i koja se vidi samo jednim (devetim) dijelom, dok je ostatak pod vodom, odnosno nevidljiv. To znači da se i danas prijavi i procesuiraju samo manji dio navedenih krivičnih djela, dok većina ostaje neprijavljena iz više razloga koje sam naveo u radu. Ohrabrujuće je da se svakim danom situacija mijenja nabolje i da žrtve nasilje češće prijavljuju.

Član 222. KZ FBiH, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 36/03.

Nasilje u porodici

1. Ko nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili psihičko zdravlje svoje porodice, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.
2. Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prema članu porodice s kojom živi u zajedničkom domaćinstvu, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.
3. Ako je pri učinjenju krivičnog djela iz stava 1. i 2. ovog člana upotrebjeno oružje, opasno oruđe ili drugo prikladno sredstvo kojim se može teško ozlijediti tijelo ili teško narušiti zdravlje, učinitelj će se kazniti zatvorom od tri mjeseca do tri godine.
4. Ako je krivičnim djelom iz stava od 1. do 3. ovog člana član porodice teško tjelesno ozlijeđen ili mu je zdravlje teško narušeno, ili ako je krivično djelo iz stava od 1. od 3. ovog člana učinjeno prema djetetu ili maloljetniku, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina.
5. Ako je krivičnim djelom iz stava od 1 do 4 ovog člana prouzrokovana smrt člana porodice, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od dvije do petnaest godina.
6. Ko usmrti člana kojeg je prethodno zlostavljao, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Donošenjem Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i njegovim stupanjem na snagu 01. 08. 2003. godine, prvi puta se na području BiH, odnosno FBiH, na ovakav način reguliraju krivična djela učinjena u okviru porodice (obitelji) od strane članova obitelji jednih prema drugim.

Htjeli mi to ili ne, u vezi s ovim nam se opravdano postavljaju mnoga pitanja kao što su: Zašto se ova problematika krivično-pravno regulira tek sada i zašto nije bila regulirana ranije? Je li ranije bilo nasilja u porodici? Da li je nasilje u porodici pojava nastala tek sada? Kako je ranije, prije donošenja ovog Zakona, bila regulirana ova materija? I mnoga druga.

Odgovarajući na ova pitanja, pokušat ćemo na određen način baciti više svjetla na ovaj vrlo značajan društveni, a ne isključivo privatni – problem, koji je kod nas kao i u većini drugih tradicionalnih zemalja i kultura, bio dugo obavijen velom tajne i šutnje iz više razloga, koji su većinom neopravdani i neracionalni.

Nasilje u porodici je kompleksna pojava devijantnog i negativnog ponašanja člana ili članova porodice prema drugom članu ili članovima u koju spadaju fizičko zlostavljanje, kontrola i prijetnje kojim se ugrožava mir, psihičko zdravlje ili tjelesni integritet žrtve (žrtava).

Pojava nasilja u porodici vezana je za porodicu kao oblik primarnog društvenog organiziranja skoro od samog njenog postanka. Raširenost ove pojave uvjetovana je stupnjem razvoja društvenih odnosa u široj zajednici, kulturom, tradicijom, vjerskim opredjeljenjima, razvojem demokratije i drugim faktorima.

Šta je ustvari nasilje u porodici (obitelji)?

S obzirom da je nasilje u porodici pojava koja datira skoro koliko i porodica, u zavisnosti od gore navednih faktora, različito je tretirna i regulirana. Činjenica da je kod nas tek ovim Zakonom, tj. KZ FBiH, kao krivično djelo kvalificirano pod naslovom „Nasilje u porodici“, i regulirano članom 222., ne znači da pojedini oblici nasilja učinjeni od starane članova porodice jednih prema drugima ili srodnika prema srodniku nisu bili sankcionirani u prethodnom zakonodavstvu, i to najčešće u oblasti krivičnih djela protiv života i tijela i krivičnih djela protiv spolne slobode i morala, a sve u zavisnosti od načina izvršenja i posljedica koje su nastupile, dok su ostali slučajevi nasilja u kojima su žrtvi nanesene lakše tjelesne povrede sankcionirani kao prekršaji ili suđeni putem privatne tužbe žrtve.

Kada god smo u prilici da saznamo za neki slučaj nasilja u porodici, upitamo se: zašto? Zašto dolazi do takvog ponašanja unutar porodice kada znamo da, „brak se zasniva na slobodnoj odluci muškarca i žene da zaključe brak, na ravnopravnosti bračnih drugova, međusobnom poštovanju i uzajamnom pomaganju“¹. Također znamo da su odnosi u braku: ravnopravnost bračnih drugova, uzajamno pomaganje i poštivanje, izdržavanje bračnih drugova i, na kraju, imovinski odnosi – regulirani Zakonom, a, povrh svega, pretpostavljamo da je brak zaključen između osoba koje se vole, cijene i poštuju, što je najčešće i bio motiv za sklapanje braka.

Govoreći o porodici koja se definiše kao, „životna zajednica roditelja djece i drugih srodnika“², podrazumijevamo da u njoj vladaju uređeni i harmonični odnosi između članova, a koji su uređeni Zakonom: Roditelji su dužni da se staraju o životu i zdravlju svoje djece, kao i njihovom podizanju, odgoju i obrazovanju. Isto tako, djeca su dužna da se staraju o svojim roditeljima, da se prema njima odnose s poštovanjem i da ih pomažu kada je to potrebno.

Značajna je i činjenica da sve velike religije u svijetu (islam, hrišćanstvo, hebrejstvo, budizam i dr.) u svom učenju značajno mjesto posvećuju porodici (obitelji) afirmirajući je, kao i sve pozitivne odnose unutar nje i između njenih

¹ Porodični zakon SR BiH član 6 stav 2

² Porodični zakon SR BiH član 2

članova, zabranjujući sve negativne pojave (nasilje, mučenje, emocionalno zlostavljanje, zapostavljanje, izrabljivanje, nevjerstvo, preljubu i sl.).

I pored svega navednog, svjedoci smo čestih slučajeva nasilja u porodici – kako u našem bližem okruženju, tako i šire – što svakodnevno konstatiramo na osnovu vlastitog opažanja ili informacija koje u medije plasiraju vladine ili nevladine organizacije, koje djeluju kod nas i u svijetu, a bave se ovom ili sličnom problematikom. Konstatirati problem, mnogo je lakše nego isti istražiti, odnosno utvrditi njegov uzrok i predložiti rješenje.

Porodica (obitelj) je zajednica, odnosno zajednica odnosa, koji su uslovljeni sa više faktora, kao što su: ljubav, poštovanje, razumijevanje, briga, moć i dr. Kada dođe do prevladavanja jednog ili više faktora u odnosu na druge, to se reflektira i na samu zajednicu, odnosno porodicu. Ako prevlada ljubav, odnosi u porodici su skladni, idilični, puni razumijevanja i harmonije, zato ponekad i neusklađeni sa razumnim, razložnim i pragmatičnim zahtjevima i potrebama (prevelika popustljivost, zanemarivanje izvršavanja određenih obaveza, pogreške u odgoju, tolerisanje neadekvatnog ponašanja i sl).

Ukoliko u kreiranju odnosa u porodici presudan uticaj ima faktor moći – a znamo da je u većini slučajeva moć neravnomjerno raspoređena, i to najčešće u korist muškarca (muža, oca, sina) – i ukoliko dođe do zloupotrebe moći od strane onog koji je posjeduje u odnosu na drugog člana ili članove, sigurno će doći do poremećaja stanja u porodici, bez obzira koji je motiv za zloupotrebu moći. (Moć može biti fizička, ekonomska, statusna i sl.). Da li će zloupotreba moći rezultirati nasiljem, zavisi od niza faktora. A onaj član porodice koji ima moć, ima i izbor da li će se koristiti nasiljem, što znači da je odgovornost za nasilje uvijek na toj strani.

Nemalo su bili iznenađeni naši građani koji su živjeli u zemljama zapadne Evrope i Skandinavije (Njemačka, Švicarska, Francuska, Holandija, Belgija, Danska, Švedska, Norveška itd.) kada bi im nakon „žešće svađe“ između supružnika ili „odgoja djece batinom“ na vrata stana dolazila policija iako je oni nisu pozivali. Policiju su najvjerojatnije pozvali susjedi ili slučajni prolaznici koji su uočili takvo njihovo ponašanje. Još više ih je iznenađivao poziv na sud, nalog da plate kaznu ili rješenje o nekoj drugoj sankciji za takvo nasilničko ponašanje prema supružniku, djetetu ili roditelju. Ovo ne znači da u pomenutim zemljama nema slučajeva nasilja u porodici, već je to pokazatelj opće društvene svijesti o tom problemu, koja je formirana zakonskom regulativom, tradicijom, kulturom, odgojem i obrazovanjem.

S obzirom da je nasilje u porodici kompleksan društveni problem, uzrok istom se ne može svesti samo na jedan faktor (zloupotreba moći), nego se moraju navesti i drugi faktori koji pojedinačno ili, najčešće, u kombinaciji uzrokuju tu pojavu.

Između ostalih, kao uzroci nasilja u porodici (obitelji) se navode:

1. TEŠKI MATERIJALNI I SOCIJALNI UVJETI ŽIVOTA

Porodice koje žive u materijalnoj i socijalnoj oskudici (bijedi), nerijetko su pogođene nasiljem od strane hranitelja (glave porodice, oca, sina), koji svoju nemoć da promijeni tu situaciju često manifestira kroz izljeve nasilničkog ponašanja prema bračnom partneru, djeci ili roditeljima. Istovremeno, ova se tvrdnja negira postojanjem nasilja i u porodicama koje žive u materijalnom izobilju i zauzimaju visoko mjesto na društvenoj ljestvici.

2. OVISNOST NASILNIKA O ALKOHOLU ILI DROGAMA

Kada je nasilnik pod uticajem alkohola ili droga, ili u „krizi“, on bezrazložno fizički i emocionalno napada i maltretira članove svoje porodice. Česte su izjave žrtava da se nasilnik (muž, otac, sin), kada je trijezan, ponaša normalno i kao dobar i pažljiv muž, otac, sin.

3. MENTALNA BOLEST NASILNIKA

Nasilnik, kada mu se pogorša mentalno zdravlje ne može kontrolirati svoje ponašanje, i zbog toga fizički napada članove svoje porodice.

4. UVJETI I NAČIN ODRASTANJA I SOCIJALIZIRANJA NASILNIKA

Muškarci koji su odrasli u porodicama u kojima je jedan od roditelja nasilnik, često i sami postaju nasilnici jer takvo ponašanje smatraju „normalnim, uobičajenim, a ponekad čak i poželjnim“.

5. ČESTI KONFLIKTNI ODNOSI U PORODICI

Pojavom i čestim ponavljanjem konflikata u porodici dolazi do ispoljavanja nasilništva od strane „jačih“ (najčešće muža, oca, sina) kad god nisu u stanju, ili ne žele, na drugi civiliziraniji, humaniji i primjerniji način riješiti konflikt. Oni su uvjereni da takve situacije jedino mogu riješiti silom, a ne znaju da su u zabludi jer na taj način konflikte samo produbljuju i usložnjavaju.

6. TEMPERAMENT I KARAKTER NASILNIKA

Nasilnik je po prirodi temperamentan („žestok“) i u napadu bijesa ne može se kontrolirati, te pribjegava korištenju sile prema članovima svoje porodice. Ali kada ga „to prođe“, on je sasvim normalan i dobar otac, muž, sin ili brat.

7. FRUSTIRANOST NASILNIKA

Svakodnevne frustracije na radnom mjestu, u školi, u odnosima sa suradnicima i sredinom i sl., talože se i narastaju, da bi na kraju došlo do

erupcije nasilja – najčešće u krugu porodice – usmjerenog prema bračnom partneru, djeci, roditeljima ili drugim srođnicima.

8. POSLJEDICE RATA I PREŽIVLJENIH OPASNOSTI

Proživljene i preživljene brojne opasnosti koje su često u pitanje dovodile i život nasilnika ostavile su traga na njegov mentalni sklop. On svoje nasilništvo pravda njima, što je možda jedan od uzroka – ali svakako ne i jedini – već samo jedan između ostalih. Velika većina nas je preživjela ratne strahote, pa nismo nasilnici.

Ovo su samo neki od uzroka nasilja u porodici. Oni najčešće djeluju u kombinaciji, a vrlo rijetko pojedinačno.

Nasilje: Odnosi Nasilnik - Žrtva

Kao što je važno definirati uzroke pojave nasilja u porodici, isto tako je važno označiti odnose strana (nasilnike i žrtve) kao učesnika, a potom i vrste nasilja.

Naime, nasilje u porodici obuhvata sve vrste nasilja koji se ispoljavaju u odnosima:

- muž prema ženi
- brat prema sestri
- roditelj prema djeci
- sestra prema bratu
- žena prema mužu
- očuh prema pastorku(ci)
- dijete prema roditelju
- pastorak(ka) prema očuhu
- maćeha prema pastorku(ci)
- pastorak (ka)prema maćehi
- drugi odnosi

Ovi odnosi ne moraju se uvijek pojavljivati i biti u ovakvom „čistom“ stanju, oni su često kobminirani i na jednoj strani uključuju i više učesnika, kao na primjer:

- muž (otac) prema supruzi i djeci
- dijete prema roditeljima (ocu i majci)
- majka i dijete prema ocu
- očuh prema pastorcima
- drugi slični slučajevi

Najčešće pojave nasilja u porodici su: nasilje nad djecom, nasilje nad ženama (u partnerskim odnosima), a potom slijede nasilje nad roditeljima i nasilje nad drugim srođnicima.

Vrste nasilja i zlostavljanja u porodici

Općeprihvaćena klasifikacija nasilja u porodici je podjela na:

1. fizičko zlostavljanje
2. seksualno zlostavljanje
3. emocionalno zlostavljanje

1. Fizičko zlostavljanje se može definirati na više načina. Općeprihvaćeno shvatanje, pod tim pojmom podrazumijeva: kontinuiranu i stalnu upotrebu fizičke sile prema članu ili članovima porodice koja dovodi do fizičkog povređivanja žrtve, a ponekad i do smrti. Ovaj vid zlostavljanja je najuočljiviji pa se samim tim čini i najrasprostranjeniji i najučestaliji.

Često se zanemaruje činjenica da je najvećem broju fizičkog zlostavljanja prethodilo emocionalno zlostavljanje, ali s obzirom da su tragovi fizičkog zlostavljanja (modrice, podljevi, posjekotine, lomovi i sl.) uvijek uočljiviji od tragova emocionalnog zlostavljanja, neopravdano se daje veća važnost i pažnja fizičkom zlostavljanju.

2. Seksualno zlostavljanje kao vid nasilja je posebno opasno jer ono pored seksualnog uključuje i psihičko, a nerijetko i fizičko zlostavljanje. Pored nasilnog čina, silovanje predstavlja i kršenje ljudskih prava i dostojanstva žrtve. To je nasilje kojim nasilnik želi zadovoljiti svoje seksualne potrebe bez dobrovoljnog pristanka žrtve, te on upotrebom fizičke snage i drugih sredstava sile savladava otpor žrtve, a potom ostvaruje sam seksualni čin, pokazujući na taj način uspostavljenju kontrolu i moć nad žrtvom.

3. Emocionalno zlostavljanje je oblik zlostavljanja u kom zlostavljač na poseban način kontinuirano djeluje na žrtvu s ciljem stvaranja osjećaja manje vrijednosti kod nje, kao i pomanjkanja samopoštovanja, imputirajući joj tom prilikom osjećaj poniženja, stida i straha. Žrtva je uvijek u stanju nesnalaženja i konfuzije jer često ne zna šta joj se ustvari dešava i zbog čega, čime je sve nasilnik zlostavlja, ali osjeća da „nešto nije uredu“ i da se mijenja njeno psihičko, a nerijetko opće fizičko stanje. Žrtva svoj identitet oblikuje i mijenja prema ponašanju i zahtjevima zlostavljača i ponaša se u skladu sa njima, a sve iz straha i „želje da mu ugoditi“ i u nadi da će on promijeniti svoje ponašanje prema njoj i prestati da je zlostavlja.

U posljednje vrijeme se govori i o **ekonomskom zlostavljanju** koje se ispoljava uskraćivanjem i (ili) oduzimanjem materijalnih i finansijskih sredstava ili neizvršavanjem obaveza od strane nasilnika, kao što su ostavljanje žene i drugih članova porodice bez sredstava za život, neplaćanje alimentacije i drugih obaveza.

Nasilje u porodici može se posmatrati i sa aspekta žrtve nasilja, pa tako razlikujemo sljedeće pojavne oblike:

- a) partnersko nasilje (žrtva je najčešće žena, a rijetko muž)
- b) nasilje nad djetetom (zlostavljanje djeteta od strane roditelja)
- c) nasilje nad roditeljem (zlostavljanje roditelja od strane djeteta)
- d) nasilje prema srodniku (nasilje prema bratu, sestri, puncu, zetu ili drugom starom i nemoćnom srodniku sl.)

a) Nasilje u partnerskim odnosima je fizičko i (ili) emocionalno zlostavljanje jednog partnera učinjeno prema drugom partneru u bračnoj i (ili) vanbračnoj zajednici koje rezultira fizičkim, odnosno tjelesnim povredama ili emocionalnim poteškoćama i smetnjama (najčešće je žrtva žena, a vrlo rijetko muškarac).

b) Nasilje nad djetetom je fizičko i (ili) emocionalno zlostavljanje djeteta od strane roditelja (najčešće oca, očuha ili maćehe, rijetko majke) koje se provodi u okviru potpune ili nepotpune porodice. Ovo nasilje je jedan od najtežih i najopasnijih oblika jer su djeca jedan od najosjetljivijih dijelova ljudske populacije. Prema izvještaju „Children’s Emploryment Comision“ proizilazi da, „djecu oba spola ni od koga ne treba toliko štiti, koliko od vlastitih roditelja“³.

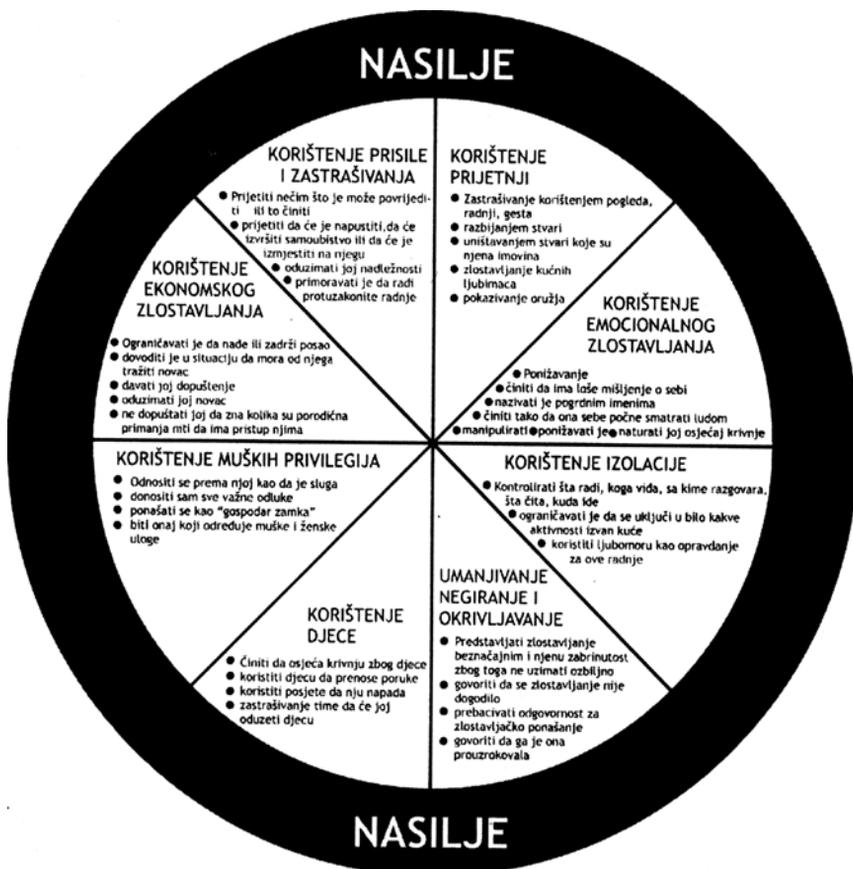
c) Nasilje nad roditeljima je fizičko i (ili) emocionalno zlostavljanje roditelja od strane djeteta (pastorka/ke). Bilo da se radi o fizičkom ili emocionalnom zlostavljanju, ono je sa etičkog aspekta posebno neprihvatljivo. Naime, zlostavljači su djeca najčešće posrnulog morala, alkoholičari, ovisnici o drogi i sa izraženim i drugim oblicima devijantnog i asocijalnog ponašanja.

d) Nasilje prema bližem srodniku ili članu uže i šire porodice je ono koje uključuje fizičko i emocionalno zlostavljanje počinjeno od strane jednog ili više srodnika ili članova porodice prema drugom ili drugima. Najčešće su to zlostavljanja zeta prema puncu ili punici, brata prema bratu, brata prema sestri, punca prema zetu, mlađih i jačih prema starijim i nemoćnim srodnicima i sl.).

Važno je napomenuti da je veoma „bogata i široka paleta“ pojavnih oblika i načina zlostavljanja koje koristi nasilnik da bi demonstrirao svoju nadmoć u odnosu na žrtvu. Do značajnih i vrlo zanimljivih rezultata došla je grupa istraživača iz SAD tokom rada na projektu „Intervencija protiv nasilja u porodici“, Dulth, Minnesota. Naime, nakon dokumentiranja i obrade velikog broja slučajeva pomoću kojih nasilnici na osnovu moći koju posjeduju u odnosu na žrtvu, stvaraju bazu na koju je moguće instalirati nasilje širokog spektra, istraživači su „konstruirali“ tzv. „točak nasilja“ na kojem su sažeto i slikovito prikazali vrste nasilja, stavljajući pri tome akcenat na način, oblik i sredstva kojima nasilnik „kontrolira“ žrtvu.

³ Banjanin Đuričić Nada, „Udarac po duši“, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

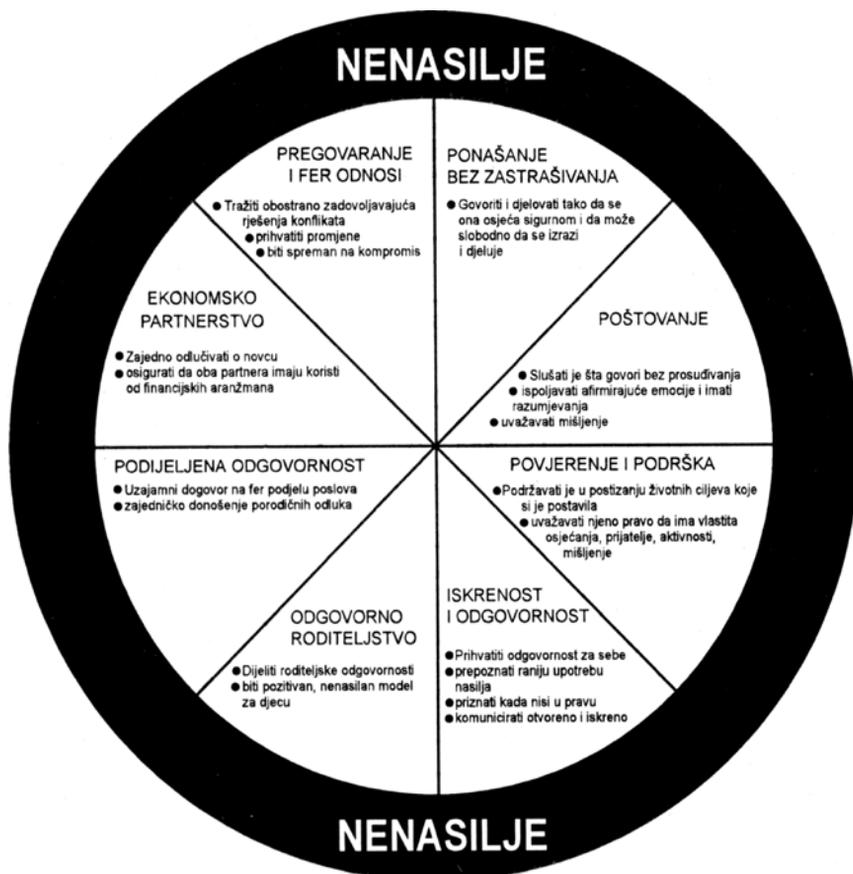
Točak nasilja

Analizom predočenog grafičkog prikaza jasno je uočljiva prepoznatljivost sredstava, oblika i metoda koje koriste nasilnici i u našoj sredini. To zorno potvrđuje i dokazuje univerzalnost pojave nasilja u porodici i njegovih mehanizama u cijelom svijetu.

U okviru istog istraživanja – a kao odgovor na pojavu nasilja u porodici i sve mehanizme koji se koriste u činjenju istog – konstruiran je i promoviran „točak nenasilja“ sa širokim spektrom sredstava, oblika i metoda ponašanja koji počivaju na poštivanju svakog pojedinog ljudskog bića i vrijednosti života kao takvog i zamjenjuju nasilje sa nenasiljem.

Točak nenasilja

Upoređivanjem ova dva „točka“ uočljivo je da je „točak nenasilja“ sa svih svojih osam isječaka i njihovim rasporedom, adekvatan i precizan odgovor „točku nasilja“ i njegovim isječcima, što je uistinu potrebno i odgovarajuće rješenje za problem nasilja u porodici.

U dosadašnjoj obradi ove problematike često smo pominjali termine nasilnik i žrtva nasilja. Potrebno je kraće definirati iste kako bismo bolje razumjeli sve o čemu se do sada govorilo.

Nasilnik

Nasilnik je osoba (najčešće muškarac) devijantnog ponašanja koji svoju moć i položaj u okviru porodice zlorabi zlostavljajući fizički slabije članove porodice (najčešće suprugu i djecu). To zlostavljanje se manifestira kao emocionalno i fizičko, ali je vrlo često kombinirano, sa preovladavanjem jednog od pomenutih načina. Uzroci ovakvog ponašanja nasilnika u porodici su brojni, kompleksni i kombinirani. Najčešći su:

1. Uticaj tradicionalnih stavova o ulozi žene i djece kao muškarčeve svojine što mu „daje za pravo da sa njima može raditi šta želi“, a njihovo je da „slušaju“ i ponašaju se u skladu s njegovim često nerealnim, nerazumnim i besmislenim zahtjevima.
2. Čest uzrok je bolest, odnosno poremećaj ličnosti. Takve osobe se ni po čemu ne razlikuju od drugih ljudi, osim što „u vrijeme bolesti“ zlostavljaju svoje najbliže.
3. Asocijalnost ličnosti osoba koje su sklone nasilničkom ponašanju uopće, te njihova kriminalna „karijera“, a zajednička im je karakteristika da skoro nikada ne suosjećaju sa drugima niti se uživljavaju u tuđu tešku situaciju, a posebno žrtve. Također se vrlo rijetko pokaju zbog ispoljenog nasilništva.
4. Često su nasilnici osobe koje su i same bile žrtve nasilja u svojim porodicama dok su bili mali i slabi, što je na njih ostavilo značajan trag i poslužilo kao model njihovog ponašanja.

Važno je napomenuti da nasilnici mogu poticati iz svih društvenih slojeva i ne stoji mit „da se oni mogu odmah prepoznati“, jer su u stvarnosti naizgled sasvim obične i normalne osobe.

Žrtve nasilja

Žrtve nasilja u porodici su uvijek fizički slabiji članovi porodice, a to su najčešće žene i djeca ili stari roditelji. Zajednička karakteristika za sve žrtve je ta da se one same ne mogu oduprijeti nasilju. A kada to i pokušaju, često budu podvrgnute još grubljem i bezobzirnijem zlostavljanju, što poslije u njima „ubija“ svaku eventualnu želju za samoodbranom. Također, za njih je zajedničko da nasilje nad njima često, a naročito u početku, osjećaju kao svoju sramotu, pa o tome šute i ne traže pomoć. Kada zatraže pomoć i o nasilju nad njima progovore, možemo biti sigurni da su oni već duže vrijeme i u više navrata (što se nekad može mjeriti i godinama) zlostavljani i da su „progovorili iz očaja“. U mom dosadašnjem radu sa žrtvama nasilja u porodici još nijedna žrtva nije prijavljivala prve slučajeve fizičkog zlostavljanja. A

slučajevi emocionalnog zlostavljanja često se nikada i ne prijave, osim ako poslije toga dođe do upotrebe sile, odnosno ako emocionalno zlostavljanje preraste u fizičko.

Za ovakvo ponašanje žrtava nasilja navodi se više razloga, među kojim su najčešći:

- tradicionalno shvatanje potčinjenosti žene i djece u porodici, nasuprot dominantnoj ulozi „glave“ porodice;
- shvaćanje da je njihova sramota to što im se dešava, pa o tome šute čak i pred najbližom rodbinom;
- konzervativan stav o braku u sredini u kojoj žive, koji je uslovljen tradicijom i vjerskim učenjem: razvod braka je kod nekih čak i zabranjen, dok je kod drugih nepoželjan;
- želja da po svaku cijenu sačuvaju brak i porodicu na okupu zbog bojazni da će razvodom izgubiti djecu;
- ekonomska i materijalna ovisnost žrtve o nasilniku;
- strah da će prijavljivanjem nasilja „razljutiti“ nasilnika i da će on „pojačati“ zlostavljanje (što se nerijetko i dešava);
- nepoznavanje svojih prava kao i institucija koje im mogu pomoći da ih zaštite;
- često neadekvatna i nepravovremena reakcija vladinih i nevladinih institucija na zaštiti žrtve i poduzimanju sankcija prema nasilniku;
- nedovoljna stručna osposobljenost i materijalno-financijska opremljenost institucija koje su uključene u rješavanje problematike nasilja u porodici;
- nepostojanje ili nedovoljan broj organizacija ili ustanova za brigu o žrtvama nasilja i njihov smještaj u sigurno okruženje.

Ovo bi bili neki od uzroka i razloga, ali svakako ne svi, zašto žrtve nasilja u principu teško prijavljuju zlostavljanje, te zašto im se nakon prijavljivanja slučaja ponekad neadekvatno pomaže.

Također je potrebno navesti i institucije koje su – ili bi trebale biti – uključene u rad na rasvjetljavanju i rješavanju slučajeva nasilja u porodici, jer je ono, svakako, veoma značajan društveni problem.

Među prvima ću pomenuti policiju, istražne i sudske organe, zdravstvene ustanove, službe socijalnog rada, škole, službe za pružanje psihološke pomoći, nevladine humanitarne organizacije, medije i dr. Posebno je potrebno obratiti

pažnju u djelovanju gore pomenutih institucija kako bi što bolje odgovorile zahtjevima borbe protiv nasilja u porodici i pravilno usmjeriti njihove aktivnosti.

Policija: Rad i aktivnosti policijskih službenika usmjeriti u pravcu da žrtva nasilja u porodici u njima prepozna osobu od povjerenja spremnu da im pomogne i zaštiti ih od zlostavljača u konkretnoj prilici, a i u budućnosti. U tom smislu nužno je policijske službenike educirati kako bi u svakoj prilici mogli profesionalno odgovoriti zahtjevima problema nasilja u porodici. Oni moraju biti osobe koje će razumjeti problem i patnju žrtve i pokazati da je žrtva ozbiljno shvaćena, te da će učiniti sve u okviru zakona da njeno ljudsko dostojanstvo i pravo na sigurnost i slobodu budu zaštićeni i nepovredivi. Uporedo s ovim, nužno je da pravovremeno budu poduzete sve zakonom predviđene radnje prema nasilniku, što će još više učvrstiti povjerenje žrtve u policijske službenike.

Policija je navedena prva iz razloga što se žrtve najčešće prvo obraćaju policiji tražeći da ih zaštiti od zlostavljača, te što je reakcija policije najbrža i njeni rezultati su odmah vidljivi (sprječava nasilnika da nastavi sa zlostavljanjem).

U vezi s navedenim, a s ciljem da se pomogne žrtvama nasilja u porodici, MUP Kantona Sarajevo je štampao i distribuirao odgovarajuće „informativne pamflete“ na kojima su na jednoj strani navedeni telefonski brojevi u policijskim stanicama na koje se mogu prijaviti krivična djela nasilja u porodici, a na drugoj strani obaveze policijskih službenika u vezi sa prijavom navedenog krivičnog djela.

Informativni pamflet

MUP KANTONA:	664 212	PS Stari Grad:	532 000
	206 666	PS Centar:	206 000
	207 777	PS Novo Sarajevo:	650 000
	122	PS Novi Grad:	474 000
		PS Ilidža:	639 000
		PS Hadžići:	422 000
		PS Vogošća:	430 000
		PS Ilijaš:	401 000

Tužilački i sudski organi: Njihove aktivnosti su usko povezane sa policijskim, dopunjuju ih i zaokružuju (od prijave nasilja, preko istrage, do presude i izvršenja sankcije). Rad tužilačkih i sudskih organa potrebno je prilagoditi da što više doprinese gonjenju učinitelja (nasilnika), a da žrtvi omogući humani postupak, tako da ista bude zaštićena od eventualnog ponavljanja nasilja.

Zdravstvene ustanove će svoj doprinos u rješavanju nasilja u porodici dati ako žrtvama na raspolaganje stave sve humane i stručne potencijale kako bi na najadekvatniji način bilo zaštićeno njihovo mentalno i tjelesno zdravlje. Također, zdravstvene ustanove trebaju posvetiti posebnu pažnju dokumentiranju povreda i općeg zdravstvenog stanja žrtve izazvanih nasiljem, odnosno pribavljanju relevantnih dokaza o istim radi kasnijeg krivičnog gonjenja nasilnika.

Službe socijalnog rada je potrebno što bolje organizirati, kadrovski osposobiti, te materijalno i tehnički opremiti kako bi mogle ispuniti svoje zadatke u rješavanju problema nasilja u porodici. One trebaju efikasno djelovati u svim slučajevima nasilja. Najoptimalnije bi bilo djelovanje kada postoje samo naznake nasilja, prije eskalacije, jer su tada rezultati najbolji. Međutim, ako već dođe do nasilja, vrlo je značajno pravovremeno i adekvatno zbrinjavanje direktnih i indirektnih žrtava i svjedoka nasilja.

Obrazovne ustanove svih nivoa su veoma značajni elementi u procesu odgoja i obrazovanja, odnosno socijalizacije mladih (djece i omladine). Od njihovog rada i uticaja na promoviranje humanih i demokratskih vrijednosti u mnogome zavisi stav mlade populacije prema problemima u odnosu među ljudima u zajednici i nasilju, a posebno nasilju u porodici. Nerijetko se dešava da se pojedini slučajevi nasilja u porodici otkriju u školi, bilo da nastavno osoblje primjeti tragove nasilja na djeci (masnice, podljevi, posjekotine i sl.) ili im se djeca požale i ispričaju šta im se dešava kod kuće.

Službe za pružanje psihološke pomoći, bilo da su vladine ili nevladine, trebaju biti organizirane na najoptimalniji i konkretnim uvjetima najprimjereniji način. Osobe koje pružaju ovakvu vrstu pomoći žrtvama, trebaju biti opredijeljene za to i adekvatno osposobljene u profesionalnom smislu. One trebaju na najprihvatljiviji način i pravovremeno pružiti podršku žrtvi prilikom oporavka, rehabilitacije i uključivanja u „normalne društvene tokove“.

Nevladine i humanitarne organizacije: U uskoj vezi je aktivnost ovih organizacija sa svim ranije navedenim i njihov doprinos je vrlo značajan. One putem svojih aktivista, koji su često vrlo visoko profesionalni, pomažu žrtvama nasilja u porodici putem savjetovališta, zbrinjavanja, pa do rehabilitacije i pomoći prilikom radnog angažiranja. Trenutno najpotrebnija i najznačajnija pomoć jeste zbrinjavanje žrtava u „sigurnim kućama“ čija je lokacija tajna za zlostavljače. Napominjemo da je ovo samo privremeno zbrinjavanje i zaštita do sistemskog rješavanja ovog problema.

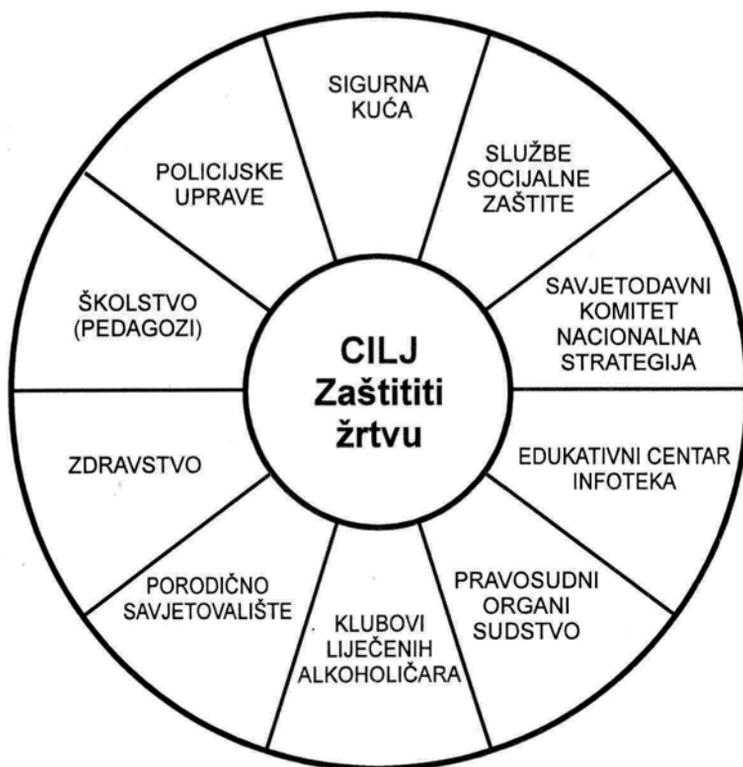
Mediji: Vrlo je značajna uloga medija da što odgovornije i adekvatnije prezentiraju problematiku nasilja u porodici. Oni svojim emitiranjem i pisanjem trebaju podizati svijest svih ljudi u zajednici o ovom značajnom društvenom problemu razvijajući kod njih osjećaj i potrebu da pomognu žrtvama. Oni, također, i preventivno djeluju u svom okruženju, ne libeći se da prijave svaki slučaj nasilja u porodici.

Značajna je uloga i nekih drugih institucija, organizacija, udruženja i zajednica u našem društvu, koje svojim aktivnostima daju doprinos borbi protiv nasilja i pomažu žrtvama na različite načine, olakšavajući im teškoće življenja i bude u njima nadu i vjeru u rješenje njihovog problema.

Krug borbe protiv nasilja

Potvrda naprijed navedenom su i rezultati istraživanja koje je proveo psihosocijalni tim „Sigurne kuće“ iz Sarajeva. Naime, poimajući i tretirajući nasilje u porodici kao prvenstveno društveni problem, pritom uvažavajući i podržavajući pravo svake žrtve na pomoć, u pomenutom „krugu“ su navedene državne i društvene institucije koje su dužne i koje trebaju da daju svoj doprinos u borbi protiv nasilja i što je više moguće eliminiraju posljedice istog na žrtvu i okolinu.

Krug borbe protiv nasilja

„Svaka žrtva ima pravo na pomoć“

Upoređivanjem uloga navedenih institucija koje se trebaju uključiti u rad na rješavanju slučajeva nasilja u porodici sa navedenim u prikazanom

„krugu borbe protiv nasilja“, da se zaključiti da se radi uglavnom o istim institucijama, možda različito terminološki određenim. Treba napomenuti da kod nas ne postoje i ne djeluju savjetodavni komitet sa definiranom nacionalnom strategijom i edukativni centar – infoteka, dok ostale institucije postoje i funkcioniraju sa različitim uspjehom – u zavisnosti od stava sredine, te profesionalizma i entuzijazma osoba koje su uključene u taj proces.

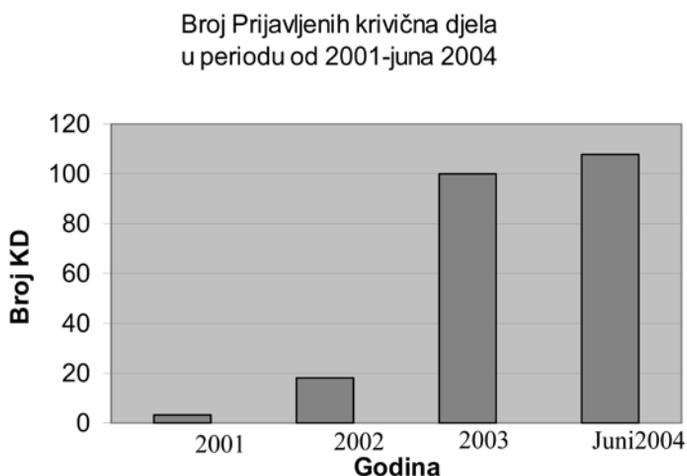
Nasilje u porodici u Kantonu Sarajevo

Kao što je i u naslovu ovog rada navedeno osvrću se na problem nasilja u porodici na području Kantona Sarajevo, i to za period od 2001. do juna 2004. godine.

Naime, u promatranom periodu na području Kantona Sarajevo policiji je prijavljeno 238 slučajeva nasilja u porodici, i to:

2001. godine	3 slučaja
2002. godine	27 slučajeva
2003. godine	100 slučajeva
2004. godine (do juna)	108 slučajeva

Prikaz na dijagramu broj 1

Odmah treba naglasiti da ovaj broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici ni izbliza ne predstavlja broj izvršenih KD nasilja u porodici jer veliki broj slučajeva ostaje neprijavljen.

Također, treba napomenuti da su u periodu do stupanja na snagu KZ FBiH (01.08.2003.godine), mnogi slučajevi nasilja u porodici bili sankcionirani prekršajno ili kao krivična djela protiv života i tijela ili krivična djela protiv spolne slobode i morala.

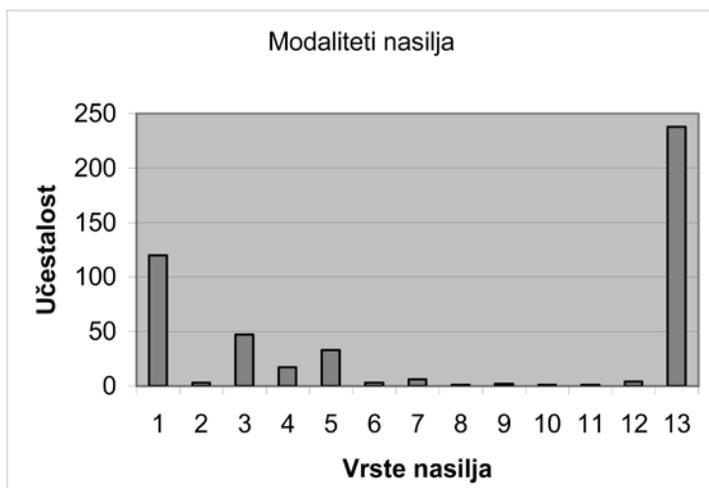
Promatrajući i analizirajući podatke o prijavljenim krivičnim djelima nasilja u porodici sa aspekta ko je učinilac (nasilnik), a ko žrtva, odredio sam 12 modaliteta, kao i njihovu frekventnost, što je prikazano u tabeli br. 1.

Tabela broj 1

Prijavljena krivična djela nasilja u porodici na području Kantona Sarajevo od 2001. do juna 2004. godine.

R. Br.	Odnos Nasilnik - Žrtva	Godina				Ukupno
		2001	2002	2003	2004	
1.	Suprug prema supruzi	2	18	46	54	120
2.	Supruga prema suprugu	-	1	2	-	3
3.	Roditelji prema djetetu	1	5	22	19	47
4.	Dijete prema roditelju	-	2	9	6	17
5.	Nevjenčani suprug prema nevjenoj supruzi	-	-	10	23	33
6.	Nevjenčana supruga prema nevjenoj suprugu	-	-	3	-	3
7.	Zet prema puncu	-	1	4	1	6
8.	Punac prema zetu	-	-	1	-	1
9.	Brat prema bratu	-	-	1	1	2
10.	Brat prema sestri	-	-	-	1	1
11.	Sestra prema sestri	-	-	-	1	1
12.	Očuh prema pastorku(ci)	-	-	2	2	4
	U k u p n o	3	27	100	108	238

U promatranom periodu najučestalija zlostavljanja u porodici su ona učinjena od strane supruga (muža) prema supruzi 50,4% i roditelja (oca) prema djeci 19,7%. Značajan je broj slučajeva nasilja izvršenih od strane nevjenčanog supruga prema nevjenčanoj supruzi 33,8% i djece prema roditeljima 7,1%.

LEGENDA :

Odnos nasilnik – žrtva

1. suprug prema supruzi 120 slučajeva ili 50,4%
2. supruga prema suprugu 3 slučaja ili 1,2%
3. roditelj prema djetetu 47 slučajeva ili 19,7%
4. dijete prema roditelju 17 slučajeva ili 7,1%
5. nevjenčan suprug prema nevjenčanoj supruzi 33 slučaja ili 13,8%
6. nevjenčana supruga prema nevjenčanom suprugu 3 slučaja ili 1,2%
7. zet prema puncu 6 slučajeva ili 2,5%
8. punac prema zetu 1 slučaj ili 0,4%
9. brat prema bratu 2 slučaja ili 0,8%
10. brat prema sestri 1 slučaj ili 0,4%
11. sestra prema sestri 1 slučaj ili 0,4%
12. očuh prema pastorku(ci) 4 slučaja ili 1,6%
13. ukupan broj prijavljenih krivičnih djela 238 ili 100%

Analizom frekventnosti (odnosno broja) krivičnih djela nasilja u porodici navedenih u tabeli da se zaključiti da broj krivičnih djela iz godine u godinu rapidno raste. Međutim, ovo treba shvatiti dvojako jer se pored realnog rasta broja učinjenih krivičnih djela također može tvrditi da raste broj prijavljenih učinjenih krivičnih djela, što je, najvjerovatnije posljedica više faktora, kao što su:

- sazrela svijest žrtve da problem može riješiti samo ako ga prijavi i u suradnji sa navedenim činiocima (policija, tužilaštvo, sud, centri za socijalni rad, nevladine organizacije i sl.) razrješava;
- adekvatniji odnos društva i zajednice prema tom problemu i žrtvama (pozitivni pomak);
- osposobljenost struktura u društvu, te osposobljenost i motiviranost osoba koje se bave tom problematikom;
- tehničke i prostorne mogućnosti vladinih i nevladinih organizacija i ustanova su podignutena znatno viši nivo (postojanje savjetovališta, prihvatnih centara, „sigurnih kuća“, SOS-telefon i sl.).

Uzimajući u obzir sve dosada navedeno, može se sa sigurnošću zaključiti da problem nasilja u porodici na području Kantona Sarajevo postaje izraženiji i ozbiljniji, što potvrđuje rapidno povećanje broja prijavljenih krivičnih djela iz godine u godinu. Pretpostavka je da je slična situacija i u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine.

Ovakvo stanje zahtijeva od svih subjekata u društvu adekvatnu reakciju, što, pored zakonske regulative, podrazumijeva odgovarajuću organizacijsku strukturu, stručnu osposobljenost osoba koje se bave ovom problematikom, kao i potrebnu financijsku i materijalno-tehničku opremljenost.

ULOGA I ZADACI POLICIJE U RASVJETLJAVANJU KRIVIČNIH DJELA NASILJA U PORODICI

U ovom dijelu rada ću se posebno osvrnuti na ulogu policije i policijskih službenika, odnosno ovlaštenih službenih lica (OSL), jer su oni veoma značajna karika u lancu institucija koje se bave problemom nasilja u porodici. Naime, da bi što adekvatnije djelovali pri rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici, policijski službenici svoje aktivnosti i ponašanje trebaju usmjeriti u pravcu da žrtve nasilja u porodici u njima prepoznaju osobe od povjerenja bezrezervno spremne da im pomognu i zaštite ih od zlostavljača u konkretnoj prilici, a i u budućnosti. Da bi mogli profesionalno postupati, oni moraju biti adekvatno osposobljeni i educirani kako bi pravilno uočili i razumjeli probleme i patnju žrtve i uvjeriti je da je ozbiljno shvaćena, te da će učiniti sve u okviru Zakona da njeno dostojanstvo i pravo na sigurnost i slobodu budu zaštićeni i nepovredivi. Uporedo sa ovim aktivnostima nužno je pravovremeno poduzeti sve Zakonom predviđene radnje prema izvršiocu krivičnog djela, odnosno nasilniku, što će još više učvrstiti povjerenje žrtve u policijske službenike.

Naime, policija bude najčešće prva obaviještena o počinjenom krivičnom djelu nasilja u porodici i najčešće prva reagira i pruži zaštitu žrtvi.

Opće je poznata činjenica da u znatnom broju slučajeva krivična djela nasilja u porodici ne budu uopće prijavljena iz različitih razloga, ali se u posljednje vrijeme stanje značajno mijenja, te se ista sve češće prijavljuju, a potom i procesuiraju.

Prijavljivanje nasilja u porodici

Prijaviti pomenuto krivično djelo može svaki građanin (čl. 229. st. 1. KZ FBiH), dok su određene kategorije ustanova, organizacija ili osoba dužne prijaviti krivično djelo (čl. 228. st. 1. i st. 2.)

Najčešći prijavitelji nasilja u porodici su:

- rodbina žrtve
- žrtva
- građani (komšije)
- zdravstvene ustanove
- nevladine organizacije (NVO), SOS-telefon i dr.
- organizacije socijalne zaštite
- škole
- policajci sa terena

da dođe do izražaja odlučnost, profesionalnost i etičnost OSL koje će svojim postupcima pokazujati da je dorastao nastaloj situaciji i da će kontrolirati dalji tok događaja.

Nakon ukazane adekvatne liječničke pomoći žrtvi, ovlaštenom policijskom službeniku predstoji jedna veoma važna, osjetljiva i delikatna aktivnost, a to je razgovor sa žrtvom.

Razgovor sa žrtvom

U ovakvim situacijama je veoma bitan prvi kontakt policajca sa žrtvom i on često određuje tok svih narednih aktivnosti i kvalitet odnosa policajac – žrtva, a koji umnogome zavise, ne samo od stanja žrtve već takođe i od stava policajca i njegovog umijeća ophođenja prema njoj. Opće je poznato da se nasilje u porodici dešava u većini država i društava u svijetu, te da je u mnogim, kao i kod nas, sankcionisano krivičnim zakonom. U nekim se i tolerira, što je prije bio čest slučaj i kod nas. Također, u pojedinim slučajevima se ne tretira kao krivično djelo, već se, opisujući se kao „nesporazumi, svađe ili eventualno tuče u porodici“, reguiše i sankcioniše na prekršajnom nivou. U praksi se dešava da OSL bude u nedoumici da li prijavljeni događaj tretirati kao krivično djelo ili prekršaj. Krivični zakon FBiH u članu 222. naveo je kada se radi o krivičnom djelu nasilja u porodici, a u nekim drugim članovima, kao naprimjer u članovima 203, 206, 207, 219, 172. i 173, kada se radi o drugim krivičnim djelima koja se mogu desiti u porodici ili između srodnika. Naravno, svaki prijavljeni događaj treba ozbiljno shvatiti jer je poznato da žrtva nasilja u porodici isto ne prijavljuje odmah, već tek onda kada je ono učestalo i tako brutalno da se više ne može izdržati. Također, od pomoći će biti i konsultacija sa tužiocem, što je, na kraju, i zakonska obaveza ovlaštenih policijskih službenika (član 233. ZKP FBiH).

Kada je utvrđeno da se radi o krivičnom djelu i kada je žrtvi eventualno ukazana liječnička pomoć, OSL je radi poduzimanja svih zakonom predviđenih radnji, pored ostalih, dužna obaviti razgovor sa žrtvom i uzeti pismenu izjavu na date okolnosti.

Već smo zaključili da je ovo veoma važna i delikatna radnja i nju bi trebalo obaviti OSL koje je posebno educirano za rješavanje ove problematike, koje će znati procijeniti psihičko stanje žrtve, koja je u tom momentu emocionalno i psihički uznemirena i nestabilna, te, shodno tome, način svog rada prilagoditi datoj situaciji. Jedno, pogrešno pitanje, pogrešna gestikulacija, nepotreban komentar ili čak pogrešno intonirano obraćanje žrtvi može vrlo negativno uticati na nju i otežati ili upropastiti sve naredne aktivnosti OSL i umanjiti željene rezultate razgovora. Stoga je potrebno da OSL kod žrtve stekne

povjerenje, da se ona oslobodi straha i da u njemu prepozna osobu koja će je zaštititi, koja razumije njen problem, saosjeća sa njom i koja joj želi pomoći. Žrtva ne želi sažaljenje jer je to najčešće vrijeđa. Ona želi sigurnost, razumjevanje, pomoć, zaštitu i uvjerenje da joj se to više ne može dogoditi.

Neophodno je žrtvu uvjeriti da će njen razgovor sa policajcem biti diskretan i povjerljiv, te je pitati da li želi razgovarati sa njim nasamo ili želi da razgovoru bude prisutan neko njoj blizak i drag, neko od njenog povjerenja. Preporuka je da je najoptimalnije i najproduktivnije razgovarati nasamo, kako bi se žrtva što je više moguće oslobodila straha, srama i nelagode i iznijela sve što joj se desilo, osim u slučaju ako je žrtva malodobna osoba, kada je prisustvo jednog roditelja, staratelja, socijalnog radnika ili druge stručne osobe neophodno (čl.100. st. 4. ZKP FBiH).

Značajno je napomenuti da je za obavljanje razgovora (intervjua) sa žrtvama svih oblika seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, trgovine ljudima, te sa žrtvama teških slučajeva nasilja u porodici sa nanesenim teškim tjelesnim povredama kojima je neophodna psihološko-socijalna pomoć stručnjaka, u MUP-u Kantona Sarajevo opremljena posebna prostorija po svim evropskim standardima.

Podrazumjeva se da se OSL već pri prvom susretu sa žrtvom predstavilo (ime i prezima, funkcija, te eventualno iskustvo u rješavanju sličnih slučajeva).

Razgovor treba da bude polagan i bez žurbe, a uputno je pitati žrtvu da li je možemo oslovljavati imenom i, u zavisnosti od njenog pristajanja ili odbijanja, tako i postupiti, što će kod nje dovesti do spoznaje da i ona može odlučivati, a samim tim, vratiti joj dio poljuljanog samopouzdanja.

Enterijer sobe za razgovor sa žrtvama nasilja u porodici

Može se primijetiti da je ova soba namještena tako da kod žrtve nasilja stvori osjećaj tople kućne atmosfere koju je i ona nekada imala, pružajući joj mogućnost da se opusti i smiri, i u takvoj atmosferi razgovara sa policijskim službenikom.

U početku razgovora pitanja treba da budu općija i lakša, koncipirana tako da žrtva na njih može odgovoriti sa „DA“ ili „NE“. Kada razgovor počne, postupno pitati o samom događaju, o mjestu, vremenu i načinu zlostavljanja, a kasnije i o samom nasilniku i o njegovoj ličnosti, jer je on uvijek poznat žrtvi. Također je potrebno žrtvu pitati i o zdravstvenom stanju prije preživljenog nasilja nad njom, a potom i o tegobama i povredama koje su nastupile u toku i kao posljedica nasilničkog čina od strane bliske osobe. Tokom razgovora policajac/ka će se truditi da pažljivo sluša žrtvu, što će je uvjeriti da razumije o čemu ona govori. Treba izbjegavati postavljanje pitanja o onome o čemu je ona već govorila i izbjegavati odmah na početku razgovora ulaženje u najsitnije detalje, već treba više slušati, manje pitati, još manje zapisivati, a nikada suditi.

Tokom razgovora, ili kada se on završi, potrebno je pitati žrtvu da li se umorila te eventualno napraviti pauzu, a lijepo i korisno je ponuditi je nekim osvježanjem i hranom. Nakon toga treba joj objasniti zašto je ovaj razgovor bio značajan i upoznati je sa sljedećim postupcima koje je potrebno poduzeti i razlozima zbog kojih je to neophodno. Potrebno je da žrtva shvati i prihvati svrsishodnost postupaka OSL, koji će na kraju rezultirati njenom zaštitom i kažnjavanjem nasilnika, što je jedan proces.

Za vrijeme uzimanja izjave i njenog bilježenja u zapisnik u razgovoru treba obratiti pažnju na sve relevantne činjenice, postavljati adekvatna pitanja i

objašnjavati žrtvi zašto je potrebno da na njih odgovori tačno i istinito (čl. 100. st. 7. i st. 8. ZKP FBiH) i, također, u izjavi što manje „intervenirati“. Nakon uzete izjave žrtvi treba dati zapisnik da pročita i poučiti je da može objasniti određene dijelove izjave ako to smatra potrebnim i istu dopuniti sa činjenicama koje smatra značajnim, a o kojim je nismo pitali, te da je na kraju i potpiše.

Ponekad tokom razgovora, a češće nakon završetka istog, žrtva se pita ili pita policajca/ku „šta dalje“. Pod tim pitanjem žrtva podrazumijeva gdje će se smjestiti sada kada izađe iz policije da bi bila sigurna i zaštićena od nasilnika. Često se ne smije vratiti kući u kojoj je živjela sa nasilnikom ili ne smije otići kod rodbine jer će je on i tamo pronaći, ukoliko nije pritvoren ili kad izađe iz pritvora, i ponovo zlostavljati. Zahvaljujući službama socijalne zaštite, nevladinim humanitarnim organizacijama i Ministarstvu unutrašnjih poslova, predviđeno je rješenje i za ovu situaciju, te se žrtvi objasni da postoji „sigurna kuća“⁴ u koju se mogu smjestiti žrtve nasilja u porodici, čija je lokacija tajna, i da će u njoj biti sigurna i zaštićena od nasilnika, a da je smještaj privremenog karaktera (dok postoji potreba ili dok se problem riješi na drugi način). Kad se žrtva opredijeli za smještaj u „sigurnoj kući“ OSL ostvaruje kontakt sa nadležnim socijalnim radnikom i zajedno s njim i osobljem „sigurne kuće“ dogovara smještaj i o tome sačinjava službenu zabilješku koja je kasnije u prilogu predmeta. Također, treba napomenuti da se u svim slučajevima nasilja u porodici ostvaruje tjesna i intenzivna suradnja sa službama socijalne zaštite.

Nakon poduzimanja svih potrebnih istražnih radnji i kompletiranja uviđajnog materijala podnosi se izvještaj nadležnom tužilaštvu, a potom se, od strane tužioca podiže optužnica protiv izvršioca krivičnog djela (KD), odnosno nasilnika, o kojoj odlučuje nadležni sud.

O aktivnostima i mjerama koje je potrebno poduzeti prema izvršiocu KD, odnosno nasilniku nisam posebno pisao, a one su navedene u članovima 91., 92., 93. Zakon o krivičnom postupku (ZKP) FBiH. Također treba napomenuti da se psihičko i emocionalno stanje nasilnika, odnosno osumnjičenog, bitno razlikuje od stanja žrtve (nije posebno osjetljivo) i da je sa njim, uvijetno rečeno, „lakše raditi“, što podrazumijeva standardan, Zakonom o krivičnom postupku FBiH i „Načelima i procedurama“ MUP-a Kantona Sarajevo, predviđen postupak koji je OSL dužno provesti.

⁴ Objekat u koji se smještaju žrtve nasilja u porodici, koji se nalazi na tajnoj lokaciji u Sarajevu (opširnije informacije prezentirane su u Prilozima)

ORGANIZACIJA MUP-A KANTONA SARAJEVO I AKTIVNOSTI NA RASVJETLJAVANJU KRIVIČNIH DJELA NASILJA U PORODICI

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo načinom organizacije i svojim radom pridaje veoma značajnu pažnju ovoj vrsti KD, stavljajući akcenat na poduzimanje pravovremenih i adekvatnih aktivnosti na rješavanju ove problematike, zaštiti žrtava te procesuiranju i sankcioniranju izvršilaca (nasilnika). S ovim ciljem, a da bi se što bolje i adekvatnije odgovorilo narastajućoj pojavi krivičnih djela nasilja u porodici, MUP Kantona Sarajevo je svoju organizacionu shemu prilagodio izraženim potrebama i, u suradnji sa vladinim i nevladinim organizacijama, educirao iz ove oblasti značajan broj svojih OSL (policajki, policajaca i inspektora).

U okviru Sektora kriminalističke policije pri Odjeljenju za posebne namjene uspostavljen je koordinator i voditelj projekta za nasilje u porodici. Također, u okviru policijskih uprava u policijskim stanicama i odjeljenjima kriminalističke policije, djeluju stručno osposobljena i educirana, u oblasti nasilja u porodici, OSL zadužena da se, pored drugih policijskih poslova, posebno angažiraju u rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici, što je prikazano i u priloženoj shemi.

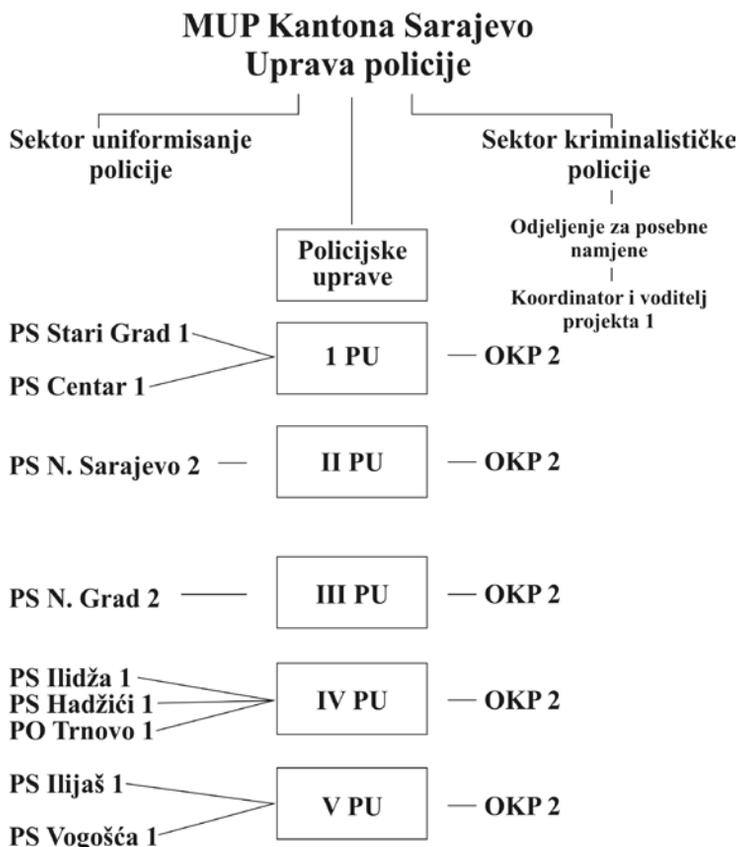
U svrhu prepoznatljivosti svi uniformirani policajci i krim. policajci MUP-a Kantona Sarajevo koji su educirani i određeni da rješavaju problematiku nasilja u porodici imaju i na uniformi (odijelu) na vidnom mjestu okruglu značku (rever policijska značka) na kojoj piše „nasilje u porodici – kontakt osoba“

Značka koju nose policijski službenici
kontakt osobe za nasilje u porodici

Organizacija MUP-a Kantona Sarajevo, odnosno Uprave policije, s ciljem što uspješnijeg rasvjetljavanja krivičnih djela nasilja u porodici

Shematski prikaz

U Sektoru kriminalističke policije pri Odjeljenju za posebne namjene djeluje koordinator i voditelj projekta nasilja u porodici. U policijskim upravama u odjeljenju kriminalističke policije su određena po dva istražitelja koji, pored ostalih poslova, posebno rade na rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici. Također, u policijskim stanicama su određeni policajci (policajke) posebno zaduženi za ovu vrstu krivičnih djela.

O svim prijavljenim krivičnim djelima nasilja u porodici, te o poduzetim aktivnostima u vezi s njima, vodi se posebna evidencija u policijskim upravama i Odjeljenju za posebne namjene MUP-a Kantona Sarajevo. Svi

podaci se klasificiraju i analiziraju, a na osnovu sačinjenih analiza vrši se procjena urađenog i planiraju se aktivnosti za naredni period.

Da bi što adekvatnije odgovorilo problemima i pojavi nasilja u porodici MUP Kantona Sarajevo je u suradnji sa JU Kantonalni centar za socijalni rad i NVO „Fondacija lokalne demokratije“ sačinilo i potpisalo „UPUTSTVO ZA POSTUPAK ZAŠTITE ŽRTAVA NASILJA“ u okviru zajedničkog projekta „SOS Crvena linija-telefon za žrtve nasilja“.

U cilju informiranja građana o problemu nasilja u porodici i njihovog podsticanja da prijave takve slučajeve, bilo da se dese njima ili nekome u njihovoj okolini, MUP Kantona Sarajevo je, u suradnji sa Europskom policijom (EUPM) i nevladinom organizacijom World Vision, izradio i distribuirao odgovarajuće plakate na kojima je nasilje u porodici predstavljeno kao društveni problem, a ne privatna stvar.

Plakat o nasilju u porodici

Posebno značajnu i konstruktivnu ulogu u organizaciji MUP-a Kantona Sarajevo i pomoći u edukaciji policije za rješavanje krivičnih djela nasilja u porodici ima Misija evropske policije EUPM sa kojom je sačinjen i potpisan odgovarajući Protokol o suradnji.

Također je potrebno naglasiti da MUP Kantona Sarajevo svoje aktivnosti na rasvjetljavnju krivičnih djela nasilja u porodici provodi u skladu s međunarodnim standardima i demokratskim dostignućima definiranim u

Rezolucijama, Deklaracijama i Konvencijama UN i EU, donesenim u vezi s ljudskim pravima i slobodama, pravima djeteta i eliminisanja nasilja nad ženama, koje je preuzela i potpisala Bosna i Hercegovina.

Radi što profesionalnijeg i adekvatnijeg postupanja ovlaštenih službenika MUP-Kantona Sarajevo pri rasvjetljavanju krivičnih djela nasilja u porodici, Odjeljenje za posebne namjene ovog Ministarstva je sačinilo posebno uputstvo „Procedure rada službi organa unutrašnjih poslova po problematici nasilja u porodici“, koje je distribuirano u sve organizacione jedinice i kojeg su se usvom radu dužni pridržavati svi policijski službenici.

PRILOZI

FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE

Ukratko o organizaciji FLD Sarajevo

Organizacija Fondacija lokalne demokratije – Sarajevo, ranije poznata kao Ambasada lokalne demokratije Barcelona – Sarajevo, osnovana je 1996. godine na inicijativu Vijeća Evrope, a sa ciljem razvoja demokratije, kulturnih razmjena, socio ekonomskog razvoja te bratimljenja i povezivanja Sarajeva i BiH sa drugim evropskim gradovima. NVO ADL Barcelona – Sarajevo je u januaru 1993. godine preregistrirana u NVO FLD Sarajevo. U svom dosadašnjem radu Fondacija lokalne demokratije Sarajevo je implementirala oko 250 projekata. Od 2000. godine prioritet je dat projektima zaštite i promocije ljudskih prava i sloboda, sa posebnim aspektom na prava žena i djece.

Ustanova „Sigurna kuća“

U mjesecu oktobru 2000. godine Fondacija lokalne demokratije je implementirala projekat pod nazivom „Snaga je u tebi“. U okviru tog projekta djeluje „Sigurna kuća“, ustanova u kojoj su smještene žene i djeca žrtve porodičnog nasilja. „Sigurna kuća“ djeluje na području Kantona Sarajevo. Kapacitet smještaja je 25 osoba (10 žena i 15 djece). Sa korisnicima se provodi kompletan psiho-socijalni tretman koji uključuje:

- individualnu terapiju
- grupnu terapiju
- suport terapiju
- medikamentoznu terapiju (po potrebi)
- edukativnu terapiju
- radnookupacionu terapiju

Psiho-socijalni tretman sa korisnicima provodi psihosocijalni tim koji je uposlen u „Sigurnoj kući“: neuropsihijatar specijalista za odrasle, dječji neuropsihijatar specijalista, psiholog, socijalni radnik, koordinator (24 h dnevno-dežure).

Prijem korisnika u „Sigurnu kuću“ vrši se u koordinaciji i uz asistenciju subjekata koji direktno rade na rješavanju problematike nasilja u porodici

(Policijske uprave Kantona Sarajevo, MUP Kantona Sarajevo, Službe socijalne zaštite Kantona Sarajevo i dr.).

Dužina boravka korisnika u ustanovi „Sigurna kuća“ nije određena, a krajnji cilj boravka je zaštititi žrtvu i riješiti njen problem.

Statistički pregled

U vremenskom periodu od 2001. do 2004. godine u „Sigurnoj kući“ ukupno je boravilo **444 korisnika**, od čega je:

- 190 žena
- 254 djece

Sklonište za djevojke

U mjesecu oktobru 2002. godine Fondacija lokalne demokratije je implementirala projekat pod nazivom „Ti to možeš“. U okviru tog projekta djeluje sklonište, u kojem su smještene djevojke starosti od 12 do 18 i više godina, žrtve porodičnog nasilja, incesta, trgovine ljudima i drugih oblika nasilja od strane trećih lica.

U skloništu za djevojke također se provodi kompletan psiho-socijalni tretman koji podrazumijeva sve oblike predhodno navedenih terapija od strane psiho-socijalnog tima skloništa. Prijem djevojaka žrtava nasilja vrši se također u koordinaciji i uz asistenciju subjekata koji direktno rade na rješavanju problematike nasilja u porodici (Policijske uprave Kantona Sarajevo, MUP-a Kantona Sarajevo, FMUP-a FBiH, Službe socijalne zaštite Kantona Sarajevo i dr.). Sklonište za djevojke djeluje na području Kantona Sarajevo. U skloništu se tretiraju (pruža se pomoć) i žrtve trgovine ljudima. Najčešće se radi o mladim djevojkama starosti od 14 do 17 godina, državljanjkama BiH. U skloništu je do sada registrovano 9 slučajeva traffickinga.

Statistički pregled

U vremenskom periodu od 2001. do 2004. godine u „Skloništu za djevojke“ ukupno je boravilo **50 djevojaka** žrtava nasilja.

SOS CRVENA LINIJA, TELEFON ZA ŽRTVE NASILJA

U mjesecu junu 2004. godine Fondacija lokalne demokratije je implementirala projekat pod nazivom „SOS Crvena linija, telefon za žrtve nasilja“. Do sada je registrovano 640 poziva. Na SOS telefonu su angažirani operativci koji su predhodno prošli edukaciju u trajanju od 4 mjeseca. SOS linija je u funkciji 24 h dnevno.

U okviru ovog projekta Fondacija lokalne demokratije je uz podršku Vlade Kanade izradila i distribuirala odgovarajući plakat i informativni pamflet na kom su navedena prava žrtava nasilja u porodici kao i telefonski broj SOS crvene linije za žrtve nasilja.

SOS CRVENA LINIJA
za žrtve nasilja
033 222 000

FONDACIJA
LOKALNE DEMOKRATIJE
SARAJEVO
SUPPORTED BY THE GOVERNMENT OF CANADA
SPONSORÉ PAR LE GOUVERNEMENT DU CANADA

PRIDAVITE NASILJE

jer će policija

- reagovati na vrijeme;
- zaštititi žrtvu na licu mjesta;
- osigurati žrtvi medicinsku pomoć;
- istražiti incident;
- obavijestiti tužioca

stručni tim FLD

- će vas pažljivo saslušati;
- uputiti kome da se obratite za pomoć;
- pružiti vam psihološku podršku;
- a za žene i djecu žrtve nasilja u kući ponuditi sklonište

Informativni pamflet FLD

Brojevi telefona Službi socijalne zaštite kantona Sarajevo

R.b.	NAZIV SLUŽBE SOCIJALNE ZAŠTITE	BROJ TELEFONA	ADRESA
1.	Služba socijalne zaštite općine Centar	551-120 fax:206-384	Ismeta Mujezinovića br.40
2.	Služba socijalne zaštite općine Stari grad	551-110 fax:200-348	Fragrge Martića br.4
3.	Služba socijalne zaštite općine Novo Sarajevo	717-780 fax:525-876	Zmaja od Bosne br.65
4.	Službi socijalne zaštite općine Novi grad	768-710 fax:541-101	Gatačka br.78
5.	Služba socijalne zaštite općine Vogošća	432-651 fax:424-440	Omladinska br.33
6.	Služba socijalne zaštite općine Ilijaš	428-910 fax:400-457	Zlatnih Ilijana br.2
7.	Služba socijalne zaštite općine Ilidža	761-510 fax: 625-715	Dvanaesti Mart br.5
8.	Služba socijalne zaštite općine Hadžići	475-831 fax:475-848	Hadželi br. do 185
9.	Služba socijalne zaštite općine Trnovo	439-103 fax:439-103	Hadželi br. do 185

FLD Sarajevo

Brojevi telefona za prijavu nasilja u porodici:

NAZIV JEDINICE/ POLICIJSKE UPRAVE	BROJEVI TELEFONA ZA PRIJAVU NASILJA U PORODICI
MUP Kantona Sarajevo Odjeljenje za posebne namjene	033/220-853
I POLICIJSKA UPRAVA	PS Stari grad 033/532-000 PS Centar 033/206-000
II POLICIJSKA UPRAVA	PS Novo Sarajevo 033/650-000
III POLICIJSKA UPRAVA	PS Novi grad 033/474-000
IV POLICIJSKA UPRAVA	PS Ilidža 033/639-000 PS Hadžići 033/422-000
V POLICIJSKA UPRAVA	PS Vogošća 033/430-000 PS Ilijaš 033/401-000

Poštivanje ljudskih prava i sloboda jedan je od osnovnih pokazatelja demokratskih postignuća u društvu, u čemu su najviše standarde dostigle razvijene zemlje zapadne Europe i SAD, koje su svojim ustavima i zakonima izričito propisale set ljudskih prava i sloboda koja su zagwarantirana za sve osobe na njihovoj teritoriji, te obaveze svih organa vlasti za njihovu implementaciju. S tim u vezi, a u nastojanju da se na određen način standardiziraju ljudska prava i slobode i njihova primjena i zaštita osigura u što većem broju država, doneseno je, od strane OUN i drugih relevantnih međunarodnih organizacija više deklaracija i konvencija koje uređuju tu materiju i koje je potpisala većina zemalja u svijetu koje pretendiraju da budu moderna demokratska društva.

S ciljem demokratizacije i u želji za uključenje u euro-atlantske integrativne procese, naša zemlja Bosna i Hercegovina je potpisala i preuzela sve relevantne međunarodne dokumente koji tretiraju ljudska prava i slobode na moderan demokratski način i iste ugradila u Ustav BiH. Na taj način za njihovu implementaciju obavezala je sve sudove, ustanove i organe vlasti na svojoj teritoriji koji su dužni da osiguraju primjenu i zaštitu najvišeg nivoa priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Pored osnovnih ljudskih prava i sloboda, neke od pomenutih konvencija i deklaracija uređuju posebno prava žene i prava djeteta, što je značajno za tretiranje problema nasilja u porodici, te su zbog toga neke od njih djelimično i navedene u prilogu.

OPĆA DEKLARACIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

usvojena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, 10. 12. 1948. godine, (izvod)

Član 1.

Sva ljudska bića se rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću i treba da jedno prema drugom postupaju u duhu bratstva.

Član 2.

Svakome su dostupna sva prava i slobode navedene u ovoj Deklaraciji, bez razlike bilo koje vrste, kao što su rasa, boja, spol, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili neki drugi status. Nadalje, ne smije se činiti bilo kakva razlika na osnovi političkog, pravnog ili međunarodnog položaja zemlje ili područja kojima neka osoba pripada, bilo da je ovo područje nezavisno, pod starateljstvom, nesamoupravno, ili da se nalazi pod bilo kojim drugim ograničenjima suverenosti.

Član 3.

Svako ima pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost.

Član 4.

Niko ne smije biti držan u ropstvu ili ropskom odnosu; ropstvo i trgovina robljem zabranjuju se u svim njihovim oblicima.

Član 5.

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem tretmanu ili kažnjavanju.

Član 6.

Svako ima pravo da se svagdje pred zakonom priznaje kao osoba

Član 7.

Svi su jednaki pred zakonom i imaju pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zaštitu zakona. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija i od svakog podsticanja na takvu diskriminaciju.

Član 16.

1. Punoljetni muškarci i žene, bez ikakvih ograničenja rase, državljanstva ili vjere imaju pravo da sklope brak i da osnuju porodicu. Oni su ravnopravni prilikom sklapanja braka, za vrijeme njegovog trajanja i prilikom njegovog razvoda.
2. Brak se sklapa samo uz slobodan i potpun pristanak onih koji namjeravaju stupiti u brak.
3. Porodica je prirodna i osnovna društvena jedinica i ima pravo na zaštitu od strane društva i države.

Član 30.

Ništa se u ovoj Deklaraciji ne može protumačiti kao pravo ma koje države, skupine ili osobe da sudjeluje u bilo kojoj djelatnosti ili da vrši bilo kakvu djelatnost usmjerenu na uništenje bilo kojih ovdje izloženih prava i sloboda.

DEKLARACIJA UJEDINJENIH NARODA O ELIMINACIJI NASILJA NAD ŽENAMA

Član 1.

Za potrebe ove Deklaracije pojam „nasilje nad ženama“ znači bilo koji čin nasilja temeljen na spolu koji ima za rezultat, ili može imati za rezultat, fizičku, seksualnu ili psihičku povredu ili patnju žena, uključujući prijetnje izvršenja takvih djela, prisilu ili samovoljno uskraćivanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu.

Član 2.

Razumije se da nasilje nad ženama obuhvaća – ali da ne treba biti ograničeno – sljedeće:

- a) fizičko, seksualno i psihičko nasilje do kojeg dolazi u obiteljima, uključujući: premlaćivanje, seksualno zlostavljanje ženske djece u obitelji, nasilje povezano s mirazom, bračno silovanje, genitalno sakaćenje žena i druge tradicionalne obrede koje nanose povrede ženama, izvanbračno nasilje povezano s eksploatacijom;
- b) fizičko, seksualno i psihičko nasilje do koga dolazi u široj zajednici, uključujući: silovanje, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje i zastrašivanje na radnom mjestu, u obrazovnim ustanovama i drugdje, trgovanje ženama i prostituciju;
- c) fizičko, seksualno i psihičko nasilje počinjeno ili tolerirano od strane države, ma gdje do njega došlo.

Član 3.

Žene imaju pravo na jednako uživanje i zaštitu svih ljudskih prava i temeljnih sloboda u političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili bilo kom drugom području. Ta prava uključuju:

- a) pravo na život
- b) pravo na jednakost
- c) pravo na osobnu slobodu i sigurnost
- d) pravo na jednaku zaštitu pred zakonom
- e) pravo na slobodu od svih oblika diskriminacije

- f) pravo na najviši dostupni standard zaštite fizičkog i mentalnog zdravlja
- g) pravo da ne budu izložene torturi, ili okretnom, nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kazni

Član 4.

Države trebaju osuditi nasilje nad ženama i ne smije se pozivati ni na kakav običaj, tradiciju ili religiozni razlog da bi izbjegle svoju obavezu koja se tiče njegove eliminacije. Države su dužne svim odgovarajućim sredstvima i bez oklijevanja provoditi politiku eliminacije nasilja nad ženama i u tu svrhu trebaju:

- a) razmotriti, gdje to još nisu učinile, pristati i ratificirati na Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena ili povlačenje rezervacija u odnosu na Konvenciju;
- b) razmotriti mogućnost izrade planova aktivnosti na nacionalnoj razini s ciljem promoviranja zaštite žena od svih oblika nasilja, ili već u postojeće planove uključiti odgovarajuće odredbe, uzimajući u obzir, kad je to prikladno, mišljenja koja mogu ponuditi nevladine organizacije, osobito one koje se bave tom problematikom;
- c) razviti sveobuhvatne preventivne pristupe i sve mjere pravne, političke, administrativne i kulturalne prirode koje promoviraju zaštitu žena od bilo kojeg oblika nasilja i osiguravaju da ne dolazi do ponavljanja nasilja nad ženama zbog zakona neosjetljivih na pitanje spola, postupka prinude i drugih intervencija;
- d) u domaćem zakonodavstvu razviti krivične, građanske, radne i administrativne sankcije kojima se kažnjavaju i nadoknađuju štete nanesene ženama izloženim nasilju; žene izložene nasilju trebaju imati pristup pravnim mehanizmima i, shodno nacionalnom zakonodavstvu, pravednim i učinkovitim pravnim lijekovima za patnju koju su pretrpjele. Države također trebaju informirati žene o njihovim pravima na traženje naknada kroz te mehanizme;
- e) raditi na tome da se osigura, maksimalno izvedivo u smislu raspoloživih sredstava i, gdje je to potrebno, u okviru međunarodne suradnje, da žene podvrgnute nasilju i, gdje je to nužno, njihova djeca, dobiju stručnu pomoć, kao što je rehabilitacija, pomoć u brizi o djeci i uzdržavanju, tretman, savjetovanje, zdravstvene i socijalne usluge, smještaj i programe, kao i strukture podrške, te treba poduzeti sve druge odgovarajuće mjere da se podupre njihov fizički i psihički oporavak;
- f) uključiti u državni proračun odgovarajuće izvore sredstava za aktivnosti koje se odnose na eliminaciju nasilja prema ženama;

g) poduzeti mjere koje bi osigurale da djelatnici odgovorni za provođenje zakona i državni dužnosnici odgovorni za provedbu politike sprečavanja, ispitivanja i kažnjavanja nasilja ženama produ izobrazbu koja bi ih učinila osjetljivima na potrebe žena;

h) usvojiti sve odgovarajuće mjere, naročito u području obrazovanja, da bi se prilagodili socijalni i kulturni modeli ponašanja muškaraca i žena i eliminirale predrasude, uobičajena praksa i svi drugi postupci temeljeni na ideji infereiornosti ili superiornosti bilo kojeg spola te na stereotipnim ulogama muškarca i žene podupirati istraživanja, skupljati podatke i voditi statistiku, naročito o nasilju u obitelji, te onu koja se odnosi na porast raznih oblika nasilja nad ženama, i potaknuti istraživanje uzroka, prirode, ozbiljnosti i posljedica nasilja nad ženama te istraživanja djelotvornosti mjera usmjerenih na sprečavanje nasilja nad ženama. Te statistike i rezultate istraživanja trebaju biti dostupni javnosti;

i) ustrajno sprečavati nasilje nad ženama, istraživati i, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, kažnjavati svaki čin nasilja nad ženama, bilo da je počinjen od strane države ili privatnih osoba;

j) usvojiti mjere koje vode eliminaciji nasilja nad ženama koje su posebno ranjive;

k) pritom, uvažavati zahtjeve relevantnih instrumenata za ljudska prava UN i uključiti informacije koje se odnose na nasilje nad ženama i mjere poduzete u provođenju ove Deklaracije;

l) poticati razvoj odgovarajućih smjernica da bi se pomoglo realiziranju principa utvrđenih ovom Deklaracijom;

m) prepoznati važnu ulogu ženskog pokreta i nevladinih organizacija širom svijeta u osvješćivanju i ublažavanju problema nasilja nad ženama;

n) olakšati i unaprijediti rad ženskog pokreta i nevladinih organizacija i surađivati sa njima na lokalnoj, nacionalnoj i regionalnoj razini;

o) ne sudjelovati u nasilju nad ženama;

p) poticati međudržavne i regionalne organizacije, članice UN, da na odgovarajući način uključe eliminaciju nasilja nad ženama u svoje programe.

Član 5.

Organi i specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda trebaju, unutar svojih područja kompetencije, doprinostiti priznavanju i realizaciji prava i principa izloženih u ovoj Deklaraciji, i u tu svrhu trebaju, među ostalim:

- a) podupirati međunarodnu i regionalnu suradnju u svrhu definiranja regionalnih strategija za suzbijanje nasilja razmjenom iskustava i financiranjem programa koji se odnose na eliminaciju nasilja nad ženama;
- b) poticati sastanke i seminare s ciljem stvaranja i podizanja svijesti kod svih ljudi u vezi s problemom nasilja prema ženama;
- c) unapređivati suradnju i razmjenu unutar sustava Ujedinjenih naroda između pregovaračkih tijela za ljudska prava da djelotvorno pristupe problemu;
- d) istraživanje trendova o nasilju prema ženama uključiti u analize o društvenim trendovima i problemima, koje pripremaju tijela i agencija Ujedinjenih naroda, kao što su periodički izvještaji o društvenoj situaciji u svijetu;
- e) poticati suradnju između tijela i agencija sustava Ujedinjenih naroda da bi se problem nasilja nad ženama uključio u određene programe, osobito s obzirom na posebno ranjive grupe žena;
- f) promovirati stvaranje uputa ili priručnika koji se odnose na nasilje nad ženama, uzimajući u obzir ovdje spomenute mjere;
- g) razmatrati, gdje je to prikladno, problem eliminacije nasilja nad ženama, ispunjavanjem svojih mandata koji se odnose na provedbu instrumenata ljudskih prava;
- h) surađivati s nevladinim organizacijama u rješavanju problema nasilja nad ženama.

Član 6.

Ništa u ovoj Deklaraciji ne smije utjecati na bilo koje odredbe koje više pridonose eliminaciji nasilja nad ženama, a koje mogu biti sadržane u zakonodavstvu određene države ili bilo kojoj međunarodnoj konvenciji, sporazumu ili drugom instrumentu koji se nalazi u dotičnoj državi.

Službeni dokument Generalne skupštine UN, broj 38 (A/47/38), dio I.

Ova Deklaracija je prihvaćena 1.12.1993. godine.

prevela Slobodanka Poštić, prof.

KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

(nezvanični rezime glavnih odredbi)

PREAMBULA: Preambula se poziva na osnovne principe Ujedinjenih nacija i posebne odredbe određenih relevantnih sporazuma i deklaracija o ljudskim pravima. Ona potvrđuje da je djeci, usljed njihove osjetljivosti, potrebna posebna briga i zaštita i posebno ističe primarnu ulogu porodice u njezi i zaštiti djeteta. U njoj se, također, afirmiraju: neophodnost pravne i druge zaštite djeteta, prije i poslije rođenja, važnost poštovanja kulturnih vrijednosti zajednice iz koje dijete potiče i vitalna uloga međunarodne saradnje u zaštiti djeteta.

(1) Definicija djeteta

Djetetom se smatra svaka osoba mlađa od 18 godina, ukoliko se zakonom date zemlje punoljetstvo ne stiče ranije.

(2) Nediskriminacija

Sva prava primjenjuju se na svu djecu, bez izuzetka. Država ima obavezu da štiti djecu od svih oblika diskriminacije i da preuzima pozitivne mjere u cilju promocije njihovih prava.

(3) Najbolji interesi djeteta

Svi postupci koji se tiču djeteta preduzimaće se u sklad sa najboljim djetetovim interesima. Država će obezbijediti odgovarajuću brigu o djetetu u slučaju kada to roditelji i staratelji ne čine.

(4) Ostvarivanje prava

Država mora da učini sve što je u njenoj moći da bi se prava predviđena ovom Konvencijom ostvarila.

(5) Prava i obaveze roditelja u odnosu na razvojne mogućnosti djeteta

Država mora poštovati prava i odgovornosti roditelja, odnosno šire porodice, da usmjeravaju i savjetuju dijete u vezi snjegovim pravima, shodno sa razvojem mogućnosti djeteta.

(6) Život, opstanak i razvoj

Svako dijete ima urođeno pravo na život, a država ima obavezu da u najvećoj mogućoj mjeri osigura djetetov opstanak i razvoj.

(7) Ime i državljanstvo

Dijete ima pravo na ime od rođenja. Dijete ima pravo na sticanje državljanstva i, ukoliko je moguće, pravo da zna svoje roditelje, kao i pravo da se o njemu brinu.

(8) Očuvanje identiteta

Država ima obavezu da štiti i, ukoliko je potrebno, da obezbijedi ponovno uspostavljanje svih bitnih aspekata djetetovog digniteta. To uključuje ime, državljanstvo i porodične veze.

(9) Odvajanje od roditelja

Dijete ima pravo da živi sa svojim roditeljima, osim u slučaju kada se, odgovarajućim postupkom, ocijeni da je odvajanje od roditelja u najboljem interesu djeteta. Dijete ima pravo da održava kontakt sa oba roditelja, ukoliko je odvojeno od jednog od njih, ili od oba roditelja.

(10) Spajanje porodice

Djeca i njihovi roditelji imaju pravo da napuste bilo koju zemlju i da uđu u svoju zemlju u cilju spajanja porodice ili održavanja odnosa između djece i roditelja.

(11) Nezakonito prebacivanje i zadržavanje djece

Država ima obavezu da spriječi kidnapovanje i zadržavanje djece u inostranstvu, bilo od strane roditelja, bilo druge osobe, te da u tim slučajevima poduzima odgovarajuće mjere.

(12) Participacija

Dijete ima pravo na slobodno izražavanje sopstvenog mišljenja i pravo da se njegovo mišljenje uzme u obzir u svim stvarima i postupcima koji se djeteta tiču.

(13) Sloboda izražavanja

Dijete ima pravo da slobodno izražava svoje poglede, da traži, prima i saopćava informacije i ideje svih vrsta i na razne načine, bez obzira na granice.

(14) Pravo na mišljenje, slobodan izbor po savjesti i pravo na vjeroispovijest

Dijete ima pravo na slobodu misli, slobodu izbora po savjesti i pravo na vjeroispovijest.

(15) Sloboda udruživanja

Djeca imaju pravo na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

(16) Zaštita privatnosti

Dijete ima pravo na zaštitu od miješanja u njegovu privatnost, dom, porodicu i ličnu prepisku i pravo na zaštitu svoje časti i ugleda.

(17) Pristup odgovarajućim informacijama

Država će obezbijediti da djeca imaju odgovarajući pristup informacijama i materijalima iz različitih izvora. Država će podsticati sredstva javnog informisanja da šire informacije od društvene i kulturne koristi za dijete i preduzimati mjere da djecu zaštiti od štetnih informacija i materijala.

(18) Odgovornost roditelja

Oba roditelja imaju zajedničku odgovornost za odgoj djeteta, u čemu će im država pomagati. Država će, također, obezbijediti razvoj ustanova, kapaciteta i službi za zaštitu i brigu o djeci.

(19) Zaštita od zlostavljanja i uznemiravanja

Država će zaštititi dijete od svih oblika zlostavljanja počinjenih od strane roditelja ili drugih osoba koje se o njemu staraju i uspostaviti će odgovarajuće programe prevencije i pomoći žrtvama zlostavljanja.

(20) Zaštita djece bez roditelja

Država je obavezna da obezbijedi posebnu zaštitu djeci lišenoj roditeljskog staranja i da osigura smještaj takve djece u odgovarajuće alternativne porodice ili ustanove. U zbrinjavanju djece lišene roditeljskog staranja dužna pažnja će biti posvećena djetetovom kulturnom porijeklu.

(21) Usvojenje

U zemljama koje priznaju i dopuštaju usvojenje, ono će biti ostvareno u skladu sa najboljim interesom djeteta, i to samo uz saglasnost nadležnih vlasti i uz preduzimanje neophodnih mjera zaštite djeteta.

(22) Djeca izbjeglice

Dijete izbjeglica ili dijete koje traži izbjeglički status ima pravo na posebnu zaštitu. Država ima obavezu da saraduje sa odgovarajućim organizacijama odgovornim za pružanje takve zaštite i pomoći.

(23) Djeca sa poteškoćama u razvoju

Dijete sa poteškoćama u mentalnom ili fizičkom razvoju ima pravo na posebnu njegu, obrazovanje i osposobljavanje za rad, koji će mu obezbijediti potpun i dostojanstven život i postizanje najvišeg stepena samostalnosti i socijalne integracije.

(24) Zdravlje i zdravstvena zaštita

Dijete ima pravo na najviši standard zdravlja i zdravstvene zaštite. Država će posvetiti posebnu pažnju primarnoj i preventivnoj zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenom prosvjećivanju i smanjenju smrtnosti dojenčadi i djece. U tom smislu države će podsticati međunarodnu saradnju i nastojati da ni jednom djetetu ne bude uskraćeno pravo pristupa uslugama zdravstvene zaštite.

(25) Periodična provjera smještaja

Dijete koje je država zbrinula radi staranja, zaštite ili liječenja, ima pravo na periodičnu provjeru postupka i uslova smještaja.

(26) Socijalna zaštita

Dijete ima pravo na socijalnu zaštitu, uključujući i socijalno osiguranje.

(27) Životni standard

Svako dijete ima pravo na životni standard koji odgovara njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju. Roditelji imaju primarnu odgovornost da djetetu obezbijede adekvatan životni standard. Obaveza države je da pomogne i osigura da roditelji tu svoju odgovornost ispunjavaju. Ova obaveza države može uključivati i materijalnu pomoć roditeljima i djeci.

(28) Obrazovanje

Dijete ima pravo na obrazovanje. Država je obavezna da osigura besplatno i obavezno osnovno obrazovanje, da podstiče različite oblike srednjeg obrazovanja koji će biti dostupni svakom djetetu i da omogući pristup višem obrazovanju svima, u skladu sa sposobnostima. Školska disciplina će se provoditi u skladu sa pravima djeteta i uz poštovanje njegovog dostojanstva. Država će se uključiti u međunarodnu saradnju u cilju ostvarivanja ovog prava.

(29) Ciljevi obrazovanja

Obrazovanje će imati za cilj razvoj djetetove ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do krajnjih mogućnosti. Obrazovanje će pripremati dijete za aktivan život kao odrasle osobe u slobodnom društvu i njegovati poštovanje prema roditeljima djeteta, njegovom kulturnom porijeklu, jeziku i vrijednostima, kao i poštovanje prema kulturnom porijeklu i vrijednosti drugih.

(30) Etničke manjine

Djeca pripadnici etničkih manjina i lica autohtonog porijekla imaju pravo da uživaju sopstvenu kulturu, da ispovijedaju svoju vjeru i da koriste svoj jezik.

(31) Odmor, igra, rekreacija i kulturne aktivnosti

Dijete ima pravo na odmor, igru, slobodno vrijeme i učešće u kulturnim i umjetničkim aktivnostima.

(32) Dječiji rad

Dijete ima pravo na zaštitu od rada kojim se ugrožava njegovo zdravlje, obrazovanje ili razvoj. Država će propisati minimalnu starost za zapošljavanje i regulirati uslove rada.

(33) Nezakonita upotreba droga

Djeca imaju pravo na zaštitu od nezakonite upotrebe narkotika i droga. Države imaju obavezu da spriječe uključenost djece u proizvodnji i prometu droga.

(34) Seksualno iskorištavanje

Država će zaštititi djecu od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, uključujući prostituciju i pornografiju.

(35) Otmica i trgovina djecom

Država je obavezna da preduzme sve odgovarajuće mjere da spriječi otmicu, prodaju i trgovinu djecom.

(36) Drugi oblici iskorištavanja

Dijete ima pravo na zaštitu od bilo kog vida iskorištavanja, štetnog po njegovo dobrobit, pored oblika navedenih u članovima 32, 33, 34.

(37) Mučenje i lišavanje slobode

Ni jedno dijete ne smije biti podvrgnuto mučenju, okrutnom postupku ili kažnjavanju, niti nezakontom hapšenju i lišavanju slobode. Ni smrtna kazna ni doživotni zatvor bez mogućnosti oslobođenja neće biti dosuđeni za prekršaje koje učine osobe mlađe od 18 godina starosti. Svako dijete lišeno slobode će bit odvojeno od odraslih, osim ako se smatra da to nije u najboljem interesu djeteta. Ono ima pravo na pravnu i drugu pomoć i pravo da održava kontakt sa svojom porodicom.

(38) Oružani sukobi

Strane ugovornice će preduzeti sve praktično izvodljive mjere kako djeca ispod 15 godina ne bi neposredno učestvovala u oružanim sukobima. Djeca

ispod 15 godina ne mogu biti regrutirana u oružane snage. Država će također obezbijediti zaštitu i brigu o djeci pogođenoj oružanim sukobima, kako je to predviđeno relevantnim međunarodnim zakonima.

(39) Oporavak

Država ima obavezu da obezbijedi odgovarajući fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju djece koja su žrtve oružanog sukoba, mučenja, zapostavljanja, iskorištavanja ili zlostavljanja.

(40) Maloljetničko pravosuđe

Dijete za koje se tvrdi ili je utvrđeno da je prekršilo zakon, ima pravo na postupak kojim se uvažava njegov osjećaj dostojanstva i lične vrijednosti. Takav postupak treba voditi računa o uzrastu djeteta i biti usmjeren ka njegovoj socijalnoj reintegraciji. Dijete ima pravo na postupak u kojem će se iscrpiti sva pravna sredstva u skladu sa zakonom, uključujući pravnu i drugu pomoć u cilju djetetove odbrane. Sudski postupak i smještaj u odgojne ustanove će biti izbjegnuti kad god je to moguće.

(41) Poštovanje najviših standarda

Ukoliko su standardi dječijih prava važećih nacionalnih i međunarodnih zakona viši od onih koje ova Konvencija predviđa, primjenjivat će se ti, viši standardi.

(42) Upoznavanje sa Konvencijom

Države koje su ratificirale ovu Konvenciju, imaju obavezu da sa pravima sadržanim u njoj upoznaju kako odrasle, tako i djecu.

(Priređeno prema nezvaničnom rezimeu Konvencije o pravima djeteta, u prijevodu koji je objavio Centar za prava deteta iz Beograda)

ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U PORODICI

Da bi se što sveobuhvatnije, potpunije i kvalitetnije sankcionirali svi oblici nasilja u porodici i osigurala adekvatna i pravovremena zaštita žrtava takvog nasilja, bilo je nužno, pored već postojećeg Krivičnog zakona FBiH, Zakona o krivičnom postupku FBiH, Zakona o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini, te novog Porodičnog zakona – donijeti i ovaj Zakon, tj. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

Naime, ovaj Zakon, koji nasilje u porodici kvalificira kao prekršaj, na potpuniji i efikasniji način pokriva sve one situacije koje nisu obuhvaćene Krivičnim zakonom FBiH, dajući naglasak na prevenciji i hitnosti poduzimanja potrebnih radnji na zaštiti žrtava nasilja i sankcioniranju nasilnika.

Okako ozbiljno tretiranje problema nasilja u porodici – pored ustavne obaveze Federacije Bosne i Hercegovine i države Bosne i Hercegovine koje su dužne osigurati najviši nivo međunarodno priznatih prava i sloboda utemeljenih u međunarodnim dokumentima, u kojima su posebno naglašeni briga za porodicu i zaštita djece – u skladu je i sa preuzetim obavezama Bosne i Hercegovine prilikom ratificiranja međunarodnih konvencija o obavezama jačanja institucija i vladavine prava, uključujući sprečavanje kriminala i drugih nezakonitih i nemoralnih pojava, kojih se Bosna i Hercegovina dužna pridržavati ako želi pristupiti u euro-atlantske integracije.

Uzimajući u obzir gore navedeno, oba doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine su na svojim sjednicama usvojili Zakon koji je ukazano proglašenju, proglašen 29.03.2005. godine i objavljen u Službenim novinama FBiH broj 22 dana 06.04.2005. godine, kada je i stupio na snagu, a njegova primjena će početi istekom roka od šest mjeseci od dana stupanja na snagu.

Treba napomenuti da će tek primjena ovog Zakona pokazati koliko su njegove odredbe sveobuhvatne, jasne, precizne i djelotvorne u rješavanju problema nasilja u porodici. Jedno je sigurno, a to je da je ovaj Zakon značajan doprinos i u preventivnom i u represivnom rješavanju problematike kućnog nasilja, zaštite žrtava i kažnjavanja nasilnika, te ga zbog toga dajemo integralno u ovom priručniku.

Osnovne odredbe

Član 1.

Predmet zakona

Ovim Zakonom uređuje se: zaštita od nasilja u porodici, pojam nasilja u porodici, osobe koje se smatraju članom porodice u smislu ovog Zakona, način zaštite članova porodice, te vrsta i svrha prekršajnih sankcija za učinioce nasilnih radnji.

Član 2.

Postupak pružanja zaštite

Opći principi i pravila uređeni ovim Zakonom i drugim propisima koji uređuju oblast nasilja u porodici osiguravaju sprječavanje i suzbijanje ove vrste nasilja, efikasnije mjere uticaja na nasilnike i druge osobe da ne čine nasilje te otklanjanje posljedica počinjenog nasilja propisujući način ostvarivanja te zaštite.

Postupak zaštite ostvaruje se prema odredbama Zakona o prekršajima, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

Rješenje o izrečenoj zaštitnoj mjeri nadležni sud za prekršaje dužan je dostaviti odmah, a najkasnije u roku od osam dana.

Član 3.

Hitnost rješavanja

Zaštitu od nasilničkog ponašanja, u smislu ovog Zakona, dužni su pružiti policija, organ starateljstva i sud za prekršaje.

Subjekti zaštite od nasilja u porodici i sud osigurati će hitno rješavanje ove vrste predmeta.

Član 4.

Pristup sudu za prekršaje

Ovim Zakonom osigurava se nesmetan pristup sudu za prekršaje svih subjekata zaštite bez bilo kakvih troškova, s tim da se osigura potpuna i sinhronizovana povezanost sustava te zaštite.

II – Pojam porodice i nasilje u porodici

Član 5.

Pojam porodice

Porodicu, u smislu ovog Zakona, čine:

1. bračni i vanbračni partneri
2. srodnici koji žive zajedno: krvni srodnici i srodnici iz odnosa potpunog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj liniji zaključno sa četvrtim stepenom; usvojenik i usvojitelj iz odnosa nepotpunog usvojenja; srodnici po tazbini zaključno sa drugim stepenom
3. staralac i štićenik, hranilac i hranjenik
4. bivši bračni i vanbračni partner

Odnosi među članovima porodice zasnivaju se na humanim principima koji podrazumijevaju međusobno poštivanje, pomaganje, privrženost, održavanje skladnih odnosa uz razvijanje i ispoljavanje najboljih osobina, pri tome imajući u vidu posebno obavezu zaštite djece, poštivanje ravnopravnosti spolova i dobrovoljnost stupanja u brak i vanbračnu zajednicu.

U međusobnim odnosima članovi porodice poštivat će prava, slobode i sigurnost drugih članova porodice na način da ih neće ograničavati, onemogućavati ili sprečavati u ostvarivanju njihovih prava i sloboda koje članovi porodice imaju prema postojećim propisima.

Član porodice suzdržat će se od povrede fizičkog ili psihičkog integriteta drugog člana porodice, povrede i diskriminacije po osnovu spola i uzrasta i od stavljanja u stanje potčinjenosti po bilo kojem osnovu.

Član 6.

Pojam nasilja u porodici

Nasilje u porodici je bilo koje djelo koje nanosi fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima, ili propuštanje dužnog činjenja i pažnje koje ozbiljno sputavaju članove porodice da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti u javnoj ili privatnoj sferi života.

Radnje nasilja u porodici, u smislu stava 1. ovog člana, su:

1. svaka primjena fizičke sile ili psihičke prinude na fizički ili psihički integritet člana porodice;

2. svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili ekonomsku štetu;
3. prouzrokovanje straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ucjenom ili drugom prinudom;
4. fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira da li je nastupila fizička povreda ili nije;
5. verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice od drugog člana porodice;
6. seksualno uznemiravanje i uznemiravanje drugog člana porodice u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 16/03);
7. uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja drugog člana porodice;
8. oštećenje ili uništenje zajedničke imovine ili imovine u posjedu ili pokušaj da se to učini; propuštanje dužne pažnje i nadzora prema drugom članu porodice ili nepružanje pomoći i zaštite tom članu porodice iako za to postoji obaveza prema zakonu i moralu što može imati za posljedicu stanje ili osjećaj fizičke, psihičke ili ekonomsko-socijalne ugroženosti tog člana porodice.

Član 7.

Prijavljivanje nasilja u porodici

Zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, odgajatelji, medicinske, obrazovne i druge ustanove, organi, kao i nevladine organizacije, koji u obavljanju svoje dužnosti saznaju za učinjeno nasilje u porodici, dužni su odmah po saznanju prijaviti učinjeno nasilje u porodici nadležnoj policijskoj upravi.

Prijavu iz stava 1. ovog člana dužni su dostaviti i članovi porodice, kao i svaki građanin koji sazna za učinjeno nasilje u porodici, a posebno ako je žrtva nasilja maloljetna osoba.

Osobe iz st. 1. i 2. ovog člana su ovlaštene podnosioci zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Osoba koja ne izvrši obavezu prijavljivanja nasilja u porodici čini prekršaj.

III – Sankcije za zaštitu od nasilja u porodici

Član 8.

Vrste i svrha prekršajnih sankcija

Prekršajne sankcije za zaštitu od nasilja u porodici su zaštitne mjere. Svrha propisivanja, izricanja i primjene prekršajnih sankcija je osobna zaštita porodice i njenih članova – žrtava nasilja, osiguravanje ostvarivanja i razvijanja zdravog i harmoničnog života unutar porodice, te poštivanje pravnog sistema.

IV – Zaštitne mjere

Član 9.

Vrste zaštitnih mjera

Učiniocima nasilja u porodici mogu se izreći sljedeće zaštitne mjere:

1. udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor;
2. zabrana približavanja žrtvi nasilja;
3. osiguranje zaštite osobe izložene nasilju;
4. zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju;
5. obaveza psiho-socijalnog tretmana;
6. obavezno liječenje od ovisnosti.

Član 10.

Svrha zaštitnih mjera

Svrha zaštitnih mjera je sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici, odklanjanje posljedica učinjenog nasilja i poduzimanje efikasnih mjera preodgoja nasilnika i odklanjanje okolnosti koje pogoduju ili podstiču izvršavanje novih prekršaja nasilja u porodici.

Član 11.

Udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor

Zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor može se izreći osobi koja je učinila nasilje prema članu porodice sa kojim živi u stanu, kući ili nekom drugom sambenog prostoru, ako sud za prekršaje ocijeni da postoji opasnost da bi bez provođenja ove mjere učinilac mogao ponovo učiniti nasilje.

Osoba kojoj je izrečena mjera iz stava 1. ovog člana, dužna je odmah napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor, po potrebi, uz prisutnost policijskog službenika.

Mjera iz stava 1. ovog člana određuje se u tajanju koje ne može biti kraće od mjesec dana, niti duže od šest mjeseci.

Propis o načinu provedbe mjere iz stava 1. ovog člana donijet će federalni ministar unutrašnjih poslova u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 12.

Zabrana približavanja žrtvi nasilja u porodici

Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici može se izreći osobi koja je učinila nasilje u porodici ako postoji opasnost da bi ponovo mogla učiniti nasilje u porodici.

U rješenju kojim sud izriče mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici, sud će odrediti mjesta ili područja, te udaljenost ispod koje se učinilac ne smije približiti žrtvi nasilja u porodici.

Mjera iz stava 1. ovog člana određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca, niti duže od jedne godine.

Propise o načinu provedbe mjere iz stava 1. ovog člana donijet će federalni ministar unutašnjih poslova u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 13.

Osiguranje zaštite osobe izložene nasilju

Zaštitna mjera osiguranja zaštite osobe izložene nasilju kojoj je život u opasnosti može se izreći za osobu koja je izložena nasilju radi njene fizičke

zaštite i osiguranja da može ostvariti svoja prava ili interese bez straha i opasnosti po ugrožavanje svog života.

Zaštitnom mjerom iz stava 1. ovog člana osobi izloženoj nasilju osigurava se:

1. privremeni smještaj i zbrinjavanje u socijalnim ili drugim centrima (kuća spasa) ili kod drugih porodica, odnosno na drugim pogodnim mjestima,
2. pravo na privremeno izdržavanje iz alimentacionog fonda.

Pri izricanju ove mjere sud za prekršaje izdat će nalog odgovarajućoj ustanovi ili centru da primi na privremeni smještaj i zbrinjavanje žrtvu nasilja do provedbe mjere iz člana 11. ovog Zakona.

Član 14.

Zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju

Zaštitna mjera zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja može se izreći osobi koja nasilje čini uznemiravanjem ili uhođenjem, a postoji opasnost da bi ponovo mogla uznemiravati ili uhoditi osobe iz stava 1. člana 5. ovog Zakona.

Mjera iz stava 1. ovog člana određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca, niti duže od godine dana.

Propise o načinu provedbe mjere iz stava 1. ovog člana donijet će federalni ministar unutrašnjih poslova u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 15.

Obavezni psiho-socijalni tretman

Zaštitna mjera obaveznog psiho-socijalnog tretmana može se izreći učiniocu nasilja u porodici radi otklanjanja njegovog nasilničkog ponašanja ili ako postoji opasnost da se ono ponovi.

Mjera iz stava 1. ovog člana traje do prestanka razloga zbog kojeg je određena, a ne može trajati duže od dvije godine.

Propise o načinu i mjestu provedbe mjere iz stava 1. ovog člana donijet će federalni ministar zdravstva u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 17.

Izricanje zaštitnih mjera

Zaštitne mjere izriče sud za prekršaje prema mjestu prebivališta žrtve nasilja u vrijeme podnošenja prijedloga za izricanje mjere, odnosno zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Član 18.

Podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera

Zaštitne mjere mogu se izreći na zahtjev osobe izložene nasilju, odnosno njezinog opunomoćenika, ili na zahtjev policije, tužilaštva, organa starateljstva, vladinih i nevladinih organizacija ili po službenoj dužnosti.

Zaštitne mjere iz člana 12. ovog Zakona izriču se po službenoj dužnosti.

Zaštitne mjere iz čl. od 11. do 16. ovog Zakona izriču se u trajanju koje ne može biti kraće od jednog mjeseca, niti duže od dvije godine, računajući od dana pravomoćnosti rješenja, osim ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

Član 19.

Obaveza suda za prekršaje i organa starateljstva

Prilikom izricanja zaštitne mjere sud za prekršaje vodit će pračuna o svrsi i težini izrečene mjere, njenoj efikasnosti, a prema potrebi, tu mjeru može zamijeniti drugom zaštitnom mjerom.

Organ starateljstva dužan je voditi evidenciju o izrečenim zaštitnim mjerama u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, pratiti izvršenje, izvještavati sud za prekršaje o izvršenju mjera, predložiti prekid ili produženje ili zamjenu mjere drugom mjerom.

Organ starateljstva dužan je dostaviti sudu izvještaj o svrsi zaštitne mjere najkasnije u roku do 6 mjeseci, a na zahtjev suda, prema potrebi, i ranije.

Ako ocijeni da je neophodno da se žrtva od nasilja u porodici bez odlaganja zaštiti, sud za prekršaje može izreći odgovarajuću zaštitnu mjeru kao samostalnu prekršajnu sankciju po saslušanju učinioca nasilja, ne čekajući okončanje prekršajnog ili krivičnog postupka.

Protiv izrečene zaštitne mjere iz stava 1. ovog člana dozvoljena je žalba u roku od 3 (tri) dana od prijema rješenja, a žalba ne odlaže izvršenje rješenja.

Rješenjem o prekršaju utvrđuje se trajanje zaštitne mjere koja je izrečena nasilnoj osobi i čije trajanje počinje teći od dana pravomoćnosti rješenja, s tim da se u trajanje mjere ubroji i vrijeme trajanje mjere koja je istekla, ako je mjera bila izrečena po hitnom postupku.

Član 20.

Prekršaji

Novčanom kaznom u iznosu od 1 000,00 KM do 5 000,00 KM ili kaznom zatvora u trajanju najmanje 50 dana kaznit će se za prekršaj službena osoba koja ne prijavi policiji da su učinjene radnje nasilja u porodici iz člana 6. stav 2. ovog Zakona.

VI – Odgovornost za nepostupanje po zaštitnim mjerama

Član 21.

Nepostupanje po izrečenim zaštitnim mjerama

Nasilna osoba u porodici dužna je postupiti u skladu sa izrečenom zaštitnom mjerom.

Novčanom kaznom u iznosu od 2 000,00 KM do 10 000,00 KM kaznit će se za prekršaj osoba koja ne postupi prema izrečenoj zaštitnoj mjeri.

Protiv rješenja iz stava 2. ovog člana dozvoljena je žalba u roku od 3 (tri) dana od dana prijema rješenja, a žalba ne odlaže izvršenje rješenja.

VII – Završna odredba

Član 22.

Stupanje na snagu Zakona

Ovaj Zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenim novinama Federacije BiH“, a primjenjivat će se istekom roka od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu.

O autoru

Nefić Irfan je rođen 17.08.1960 godine u Brezi, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Nakon toga je diplomirao na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, Odsjek političke nauke. Završio je postdiplomski studij na istom Fakultetu.

U periodu od 1978. do 1990. godine bavio se političkom radom, a jedno vrijeme i profesionalno. Neposredno pred agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu zaposlio se i radio u MUP-u RBiH, potom prešao u CSB Sarajevo, a nakon toga u MUP Kantona Sarajevo, gdje i sada radi.

Pisanjem se počeo baviti još kao srednjoškolac pišući za „Brezanski glas rudara“ i „Večernje novine“ iz Sarajeva.

Svoje dugogodišnje iskustvo u rješavanju i obradi problema nasilja u porodici prezentirao je u časopisu „Kriminalističke teme“, koji izdaje Fakultet kriminalističkih nauka u Sarajevu, te u ovom priručniku.

Literatura :

1. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 36/03)
2. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 36/03)
3. Champion J. Dean i Rush E. George :“ Rad policije u zajednici „, Office of Public Affairs Embassy of the USA, Sarajevo 2003.
4. Grupa autora, “ Priručnik za pomagače i pomagačice koji rade sa žrtvama i preživjelim nasilja“, Zenica 2001.
5. MUP Kantona Sarajevo, „Načela i procedure“ Sarajevo 2000.
6. Rošić Fehim, „Kako pomoći djetetu koje se boji“, Dom štampe Zenica 2003.
7. Pehar Zvačko dr Lidija, „Oduzeto djetinjstvo“ , Dom štampe Zenica 2000.
8. Porodični zakon SR BiH, („Službeni list SR BiH“, broj 21/79)
9. UN, „Deklaracija Ujedinjenih naroda o eliminaciji nasilja nad ženama“
10. Kapetanović Emina, Vajnaga Ragib, Omanović Nasiha, Hodžić Mubera, „Nasilje i oporavak“, Fondacija lokalne demokratije, Sarajevo 2003.